

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz on dokuzuncu içtima

22 . XII . 1336 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	480	edilen Abdullah Efendi ailesine maaş tahsisine dair teklifi kanunisi (2/182)	481
2. — Teklifler	481	3. — Sualler	493
1. — Yozgad mebusu Rıza Beyle refikinin usat tarafından şehid edilen Karamağara nahiyesi müdiri Tevfik Efendi ve Memet onbaşı ailelerine maaş tahsisi hakkında teklifi kanunisi (2/181)	481	1. — Konya mebusu Kâzım Hüsnü Beyin trenlerin işletilmesine dair Nafia vekâletinden suali	493
2. — Erzincan mebusu Osman Fevzi Efendi ve arkadaşlarının İstanbul'da idam		4. — Müzakere edilen maddeler	481
		1. — Teşkilâtı esasîye kanunu lâyihası ve Encümeni mahsus mazbatası	481:492,493:500

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : Badezzeval 1,30

REİS — Reisi Sani Vekili Vehbi Ef. Hz.

KÂTİP : Feyyaz Âli B. (Yozgad).

REİS — Efendim, celseyi açıyoruz. Zabtı sabık hulâsası okunacak, lütfen dinliyelim.

(Kâtip Feyyaz Âli Bey, zabtı sabık hulâsasını okudu).

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci celse

İkinci Reis vekili Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı riyasetlerinde zevali saat bir buçukta inikat etti. Zabtı sabık hulâsası kiraet ve tas-hihen kabul olundu. Konya teşkilâtı mülkiyesi hakkındaki âranın tadadında yanlışlık olduğundan yeniden Divanı Riyasette tetkik edileceği tebliğ edildi. Şubat nihayetine kadar (11) milyon liralık avans itası hakkındaki lâyiha kanuniye Muvazenei maliye encümenine, makam maaşatına ve müdafaai milliye müsteşarlığı ma-aşına dair levayih kanuniye Müdafaai Milliye ve Muvazenei maliye encümenlerine, Zafran-bolu isyanında zimethal olan eşhasın afları hakkındaki kararname Adliye encümenine, Adana mebusu Zekâi Beyle rüfekasının Adana mu-hacirini hakkındaki teklifi Muaveneti içtima-iye ve Dahiliye vekâletlerine, Antalya mebus-larının Antalya - Burdur tarikinin turuku umu-miye meyana ithali hakkındaki teklifleri Na-fia vekâletine, Siird mebusu Salih Efendinin Siird'deki Camii kebirin tamirine dair takriri Şer'îye vekâletine havale olundu. Siverek me-busu Mustafa Lûtfi Beyin mebusanın tercümei hallerinin tabına ve Kütahya mebusu Cemil Beyin İstiklâl mahkemeleri âzalarının imtihan edilmelerine dair olan takrirleri reddolundu. Mezuniyetini tecavüz ettiren Aydın mebusu Sadık Beyin müstafi addolunması hakkındaki Divanı Riyaset kararı kiraet ve müzakere cere-yan ederek mumaileyhin müddeti gaybubetin-deki mazeretinin meşruiyeti kabul edilerek müstafi addine lüzum görülmedi. İzmir mebusu Haçî Süleyman Efendinin Rodos'a azimetine müsaade olunması hakkındaki teklif kabul edi-lerek Siird mebusu Salih Efendi ile Muş me-busu Rıza ve Haçî Ahmet Beylerin temdidî mez-uniyetleri tensip ve (13) âzanın mezun addo-lunması hakkında Divanı Riyaset kararı ka-bul edildi. Kırşehir mebusu Sadık Efendiye Meclise tarihi dühulünden itibaren tazminatı

şehriye itası muvafık görüldü. Kastamonu mebusu Suad Beyin mezun mebusların tahsi-satlarına dair olan takriri nazarı itibara alınarak Meclis bütçesiyle beraber müzakeresine karar verildi.

Zonguldak'taki hubranı iktisadiye dair İktisat vekili Celâl Bey tarafından verilen cevap istima, Müdafaai Milliye encümenini Riyasetin-den istifa eden Haçî Şükrü Beyin yerine Yusuf İzzet Paşanın intihap kırıldığına dair encü-men nazbatası kiraet olunarak teneffüs içti celse tatil olundu.

İkinci celse

Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı riyaset-lerinde zevali saat üç buçukta inikat etti. Üs-küdar mebusu Neşet Beyle rüfekasının İstan-bul'da idam edilen Tevfik Bey ailesine maaş tahsisi hakkındaki takriri Lâyiha encümenine havale olundu. Bادهu vesikalar hakkında vâki olan istizaha Dahiliye vekâleti vekili Adnan Bey tarafından cevap ita ve Saruhan mebusu Avni Beyin bu meseleye müteallik takriri Hey-eti Vekileye havale olunduktan sonra verilen takrirlerden Vekil Beyefendinin tercih eylediği müzakerenin kifayetiyle ruznameye geçilmesi hakkındaki takrir reyeye konularak kabul edildi ve çarşamba günü ayı ruzname ile içtima edi-leceği tarafı Riyasetten bittebliğ saat (4,30) da celseye nihayet verildi.

Reis vekili
Vehbi

Kâtip
Feyyaz Âli

Kâtip
Refik

REİS — Zabtı sabık hulâsası hakkında be-yanı mütalâa edecek var mı? (Yok sesleri). Zabtı sabık hulâsası aynen kabul olundu.

SİRRI B. (Yozgad) — Müsaade buyurursan-ız bir şey arzedeceğim. Dünkü gün İstiklâl mahkemelerine intihap edilecek âzayı imtihana dâvet eden arkadaşımız Kütahya mebusu Cemil Bey Lâyiha encümeninin kâtibidir. Encümen dün içtima etti ve bir çok tekâlifi kanuniyeyi müzakere etti. Defteriyle beraber kendisine teslim ettik. Su içerken şurada Lâyiha encüme-ninin defterini gaybetmiş!.. Rüfekadan ellerine geçen varsa lütfen iade etsinler.

Dr. ABİDİN B. (Lâzistan) — Başkasını im-tihana çekiyor, kendi defteri kaybediyor.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarlı Sahip) — Konya teşkilâtı hakkında bir takririmiz vardı. O takririmizin nazarı itibare alınmadığını görüyorum. Halbuki Konya teşkilâtı mülkiyesi hakkında verilen reyler içinde ve beyaz kâğıtlar arasında ret kâğıtları olduğu yapılan tetkikatta, bidayeten görülemediği ve kâtipler tarafından yeniden tasnif edileceği söylenmişti. Halbuki biz daha evvel tadadım doğru olmadığını tesbit etmiş ve bir de takrir vermiş idik. Ârânın neticesi nedir ve ne için Divanı Riyaset şimdiye kadar tasnif etmemiştir? Neticesini ne için bildirmiyor? Bunu anlamak isteriz.

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Şükrü Beyin istihsalî âra hususunda rüfekasıyle beraber verdikleri takrir ârâ istihsalinden sonra verildiği tadattaki sehvin tetkiki vazifesi Nizamname mucibince Divanı Riyaset heyetine ait olduğu için ârâ takrirle beraber Divanı Riyasete tevdi edilmiştir. Oradan geldikten sonra müzakere edilir. Takrirleri reddolunmuş değildir. Henüz Heyeti umumiyenin reyine arz olunmamıştır. Divanın neticesi tetkikatı Heyeti Celilenize tebliği edildiği zaman takrir de mevzu bahis olur.

REİS — İzahat kâfidir değilmi efendim? (Hay hay sesleri). Efendim, evraki vârideye geçiyoruz.

2. — TEKLİFLER

1. — *Yozgad mebusu Rıza Beyle refikının, usat tarafından şehit edilen Karamağara nahiyesi müdürü Tevfik Efendi ve Memet onbaşı ailelerine maaş tahsisi hakkında teklifi kanunisi (2/181)*

REİS — Usat tarafından şehit edilen nahiye müdürü Tevfik efendi ile Memet onbaşının ailelerine hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisine dair yozgad mebusu Rıza Beyle refikının teklifi kanunisi var, Lâyiha encümenine gönderiyoruz.

2. — *Erzincan mebusu Osman Fevzi Efendi ve arkadaşlarının İstanbul'da idam edilen Abdullâh Efendi ailesine maaş tahsisine dair teklifi kanunisi (2/182)*

REİS — İstanbul'da idam edilen Abdullâh efendi ailesine hidematı vataniye tertibinden maaş itasına dair Erzincan ve Erzurum mebuslarının takrirleri var; Aynen Lâyiha encümenine havale ediyoruz.

4. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Teşkilâtı Esasiye kanunu lâyhası ve encümeni mahsus mazbatası*

REİS — Evrakı vâride bitti. Bugün müzakere olunacak encümeni mahsus mazbatasının

bakiye müzakeratına geçiyoruz. Geçen içtimâda 13 neü maddesi hakkındaki müzakerenin kırayeti kabul olunmuştu. Şimdi tadile ait olan takrirler var, onlar okunacak, reyinize arz edilecek, ondan sonra da madde reye vazolunacak.

EMİN B. (Ergani) — Reis Efendi otuz kırk imza ile Hasan Fehmi Beyefendiye bir takrir vermiştik. Onu lütfen okuyunuz.

REİS — Tunalı Hilmi Beyin takrirlerini okuyoruz

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

13 neü maddenin birinci fıkrasının berveği zir tadilen kabulünü teklif ederim.

MADDE 13. — Vilâyet şûraları nahiye şûraların kendilerinden imtihan ve ibas ettikleri vekillerden mürekkeptirler.

Bolu
Tunalı Hilmi

REİS — Tunalı Hilmi Beyin ikinci takririni: Büyük Millet Meclisi Riyasetine

13 neü maddedeki (Vilâyet şûralarının içtima devresi iki senedir) fıkrası bütün şûralara şâmil olabilmek ve bir defa zikrî derecedilmiş olmak için kanunun idare kısmının en sonuna konulmak lâzım geldiğinden mezkûr fıkranın tayıyını teklif ederim.

Bolu
Tunalı Hilmi

REİS — Hilmi Beyin üçüncü takririni :

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

13 neü maddenin ikinci fıkrası yerine berveği zir fıkranın kabulünü teklif ederim. Her sene altı ayda bir defa ve lâakal birer ay içtima ederler.

Bolu
Tunalı Hilmi

REİS — Aydın mebusu Tahsin Beyin de bir tadil takriri var.

Riyaseti Celileye

On üçüncü madde (Meslekler temsil edilmek üzere) cümlesinin tayıyını (ve vilâyetler halkınca) cümlesinden sonra (Doğrudan doğruya) kelimelerinin ilâvesini ve içtima devresinin üç sene olmak üzere tashihini teklif ederim.

Aydın
Tahsin

REİS — Karahisarlı Şarkî mebusu Mesut Beyin de bir takriri var :

Riyaseti Celileye

On üçüncü maddenin veği âti üzere tadilini teklif eylerim.

MADDE 13. — Vilâyet şûraları kazalar ahalisince doğrudan doğruya müntahap âzadan tereküp eder. Şûralara ait vezaifi tâyin ve

tesbit edecek kanunun hini tanziminde vilâyet şûralarının 12 nci madde ile tevdi olunan vezaiften maada müceddeden kanun teklif ve her hangi bir kanunun tadil veya mevkii tatbika vazının tehirini talep etmek hakkını haiz ve bütün devair ve şubaları vilâyeti murakabe ve tefiş ve kavanin ve nizamatı mevzua ahkâmına mugayir görecekları ahvalin tashih ve ıslâhı hakkındaki mütalâalarını Büyük Millet Meclisine arz ve iblâğa salâhiyettar oldukları da dereğ olunacaktır.

Şarkî Karahisar
Mesut

REİS — Yozgad mebusu Süleyman Sırrı Beyin takriri :

Riyaseti Celileye

Maddedeki iğtima devresinin üç sene ve içtimamüddetiinin de senede dört ay olarak kabulünü teklif eylerim.

22 kânunuevvel 1336
Yozgad
Süleyman Sırrı

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Zaten üç sene müddeti evvelce Heyeti umumiye kabul etmişti. Meclisi kebiri millinin müddeti iğtimamını üç sene olarak kabul etmişti. Bu da onun bir subesidir. Aynı olmak lâzımgelir.

REİS — Efendim, şimdi takrirleri birer birer reyinize arz ediyorum.
(Tunalı Hilmi Beyin birinci takririni tekrar okundu). (Gürültüler).

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Hü-kümetten kimse yok Reis Efendi.

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı sahib) — Encümen mütalâasını söyledi. Dördüncü maddede temsili meslekî esası kaldırıldığı için o maddeye müteferri olan vilâyet Şûraları hakkında da temsili meslekî kaldırılarak doğrudan doğruya intihap usulünü teklif etti ve bunun için yapılacak bir intihap kanununda hangi esasm kabul edileceği orada tesbit olunacaktır. Bu da İntihap kanununa ait bir tekliftir, burada, bu madde de mahalli yoktur... (Doğru sesleri).

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Söz isterim Reis Bey... (Gürültüler). Bendenizden bahsediliyor efendim. Cevap vereyim. Bendeniz intihaptan bahsetmiyorum, temsilden bahsediyorum. İntihap; 24 ncü madde olarak ayrıca zikredilecektir.

REİS — Hilmi Bey onları takririnizde zikredin.

RAGİP B. (Kütahya) — Usulü müzakereye dair arzedeceğim; Hilmi Beyin bu teklifi evvelce 4 ncü madde müzakeresinde de verilmiş ve reddolunmuştu. Dördüncü maddenin müzakeresinde reddolunan bu takrir tekrar reye konmaz.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Müsaade bu-

yurun, cevap vereceğim, hakkımdır efendim.

REİS — Tunalı Hilmi Beyin şu okunan birinci takririni kabul edenler ellerini kaldırsınlar. Kabul olunmamıştır.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Rica ederim kimse anlamadı. Bendeniz izah edeyim. (Gürültüler).

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı sahib) — Kâfi derecede izah edildi efendim.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Arkadaşlar Ragıp Bey Arkadaşımızın mütalâatı katiyen bu maddeye şamil olamaz. Ben bir esas ve dördüncü madde olmak üzere teklif ettim. Şimdi ikinci bir vesile daha geliyor. Şu maddeyi yine teklif etmek hakkımdır. Bundan sonra yine bu esasa dair bir madde gelir; orada da yine teklif edebilirim. Yalnız bir madde üzerine iki defa teklif edemem. Binaenaleyh müttefikan; (Vemrühüm şûra beynehüm) Allah aşkına kabul olunsun (Handeler).

REİS — Hilmi Beyin teklifini kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul olunmadı.

(Tunalı Hilmi Beyin ikinci takririni tekrar okundu.)

REİS — Bir şey anlaşıldı zannederim, anlaşılmadı ise tekrar okunsun (Anlaşıldı sesleri).

Tunalı Hilmi Beyin ikinci takririni kabul edenler ellerini kaldırsınlar. Kabul olunmadı.
(Tunalı Hilmi Beyin 3 ncü takririni tekrar okundu).

REİS — Hilmi Beyin şu okunan üçüncü takririni kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Kabul olunmamıştır.

(Ayda mebusu Tahsin Beyin takririni tekrar okundu).

REİS — Efendim, anlaşıldı zannederim. Burada iki teklif var. Birisi (Doğrudan doğruya) gelmesinin ilâvesi diğer teklifi de zaten yukarıda kabul olunmuştur. Şimdi birinci teklifi mu-cibince «Doğrudan doğruya» kelimesinin ilâvesini kabul edenler...

VEHBİ B. (Karesi) — Müsaade buyurun, şimdi efendim geçende de arz etmişim ki, bu madde, İntihap kanunu değildir. Ayrıca bir İntihap kanunu geldiği zaman zaten (Doğrudan doğruya) yi kabul edeceğiz. Fakat intihabın tarzı: Meselâ nisbiyi mi kabul edeceksiniz? yahut şûradan şûraya mı? yahut diğer suretlerle olan intihabatı mı? Yani intihabatın eşkâli âdidesi vardır. Bunlardan hangi şekli kabul edeceksiniz orada gösterirsiniz. Zaten Köy kanunu da geliyor. Halbuki bu madde vilâyet şûralarının teşekkülüne ait bir meseledir. İntihaba ait kelimeleri, fıkraları bu maddeye şimdiden ilâve etmek demek, sizi ileride bağlamış olmak demektir. İdarei umumiye vilâyat, idarei hususiyei vilâyat kanunları Meclise gelinceye kadar ve İntihap kanununun tanzimine kadar bu intihap meselesini takip etmeniz doğru değildir.

ABDÜLGAFFUR Ef. (Karesi) — İğtima

müddeti senede iki ay diyor. İndelhace fevkalâde içtimalar ne olacak?

VEHBİ B. (Karesi) — Gelecek olan o kanunda onlar gösterilecektir.

TAHSİN B. (Aydm) — Efendim, mademki maddede «Vilâyetler halkınca müntehap» kelimeleri var «Doğrudan doğruya müntehap olarak» diye bunun izah edilmesinde ne mahzur vardır? Bu suretle intihaba müteferri olan kanunların tanziminde Hükûmete bir vîçhe tâyin etmiş oluyoruz. Binaenaleyh bu suretle bunun burada zekredilmesi lâzımdır.

REİS — Tahsin Beyin takririnin ikinci fıkrası ki, «İçtima müddetinin üç sene olmasını» teklif ediyor kabul edenler...

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, gerek vilâyet şûraları âzahı ve gerek Büyük Millet Meclisi âzahı halkın mümessilliği demektir. Halktan ne kadar taze kuvvet alırsa vazifesini de o kadar kuvvetli görebilir. Büyük Millet Meclisi için Heyeti Celileniz geçen defa üç sene müddeti içtima nazarı itibare aldı. Henüz encümen bunun üzerine karar vermedi. Halbuki vilâyetlerde intihap yapmak daha kolaydır ve daha mümkündür. Binaenaleyh halktan ne kadar fazla kuvvet alınrsa, halkla fazla ve yakın temas erilirse vazifede okadar müsmir olur. Müdet üç sene olsun deniliyor. Birkere kendi nefsimize müracaat edelim. Kendi vaziyetimize ve halkla olan temasımıza ve vaziyetimize bakalım. Halkla ne kadar çok temas etmiş, ne kadar yakından kuvvet almağa çalışmış isek o kadar da kuvvetli mümessili oluruz. Vilâyetlerde müddeti içtima üç seneye çıkarmak günahdır, iki sene kâfidir.

REİS — Efendim, müddeti içtimam üç sene olmasını kabul edenler ellerini kaldırsınlar. Kabul olunmamıştır.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Büyük Millet Meclisi hakkında üç sene kabul edildi ve encümene gitti, şimdi ne için vilâyetler de bu kabul edilmiyor ve ne için reddediliyor?

RAGİP B. (Kütahya) — üç sene kabul edilmiştir, nazarı itibare alınmıştır.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Fakat encümen heyetin nokta nazarına karşı ısrar eder mi?

RAGİP B. (Kütahya) — Hayır encümen de ısrar mecburiyeti yoktur.

REİS — Efendim, rica ederim muhavere olmasın, mesele bitti.

(Şarki Karahisar mebusu Mesut Beyin takriri tekrar okundu.)

MUSA KAZİM Ef. (Konya) — Efendim temennidir, temenniye herkesin aklı erer.

MESUT B. (Karahisar şarki) — Efendim, temenni değildir. (Anlaşıldı sadaları, ret sesleri).

REİS — Efendim, anlaşılma ise bir kere daha okunsun... (Anlaşıldı sesleri). Şu takriri

kabul edenler ellerini kaldırsınlar. Kabul olunmadı.

(Yozgad mebusu Süleyman Sırrı Beyin takriri tekrar okundu).

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, Meclisi âliniz İleyti teşriye olarak doğrudan doğruya memleketin her tarafına ait kavaninin hepsini tanzim etmek için toplattığı halde bile içtima müddeti dört aydan fazla kabul edilmiyor. Mahallî idarelerin esasen encümeni daimisi bulunacaktır ve bunlar uzun uzadıya kavanin tanzim edecek değildirler. Bunların vazifesi mahallî bütçesini tanzim etmek ve mahallî idareye istikamet vermekten ibarettir. Vaktiyle müddeti içtima kırk gün idi ve kırk günden fazla içtima müşkül idi. Biz bu müddeti iki aya yani altmış güne iblâğ ettik. Bu müddeti kâfi görmezseniz gelecek kanunda temdit hakkını verirsiniz.

REİS — Efendim, senedeki müddeti içtimamın 4 ay olmasını kabul edenler ellerini kaldırsınlar. Kabul olunmamıştır. Şimdi maddeyi reyinize arzedeceğiz.

MADDE 13. — Vilâyet şûraları vilâyetler halkınca müntehap âzadan mürekkeptir. Vilâyet şûralarının içtima devresi iki senedir. İçtima müddeti senede iki aydır.

REİS — Maddeyi aynen kabul edenler ellerini kaldırsın. 13 ncü madde aynen kabul olunmuştur. 14 ncü maddeye geçiyoruz.

MADDE 14. — Vilâyet şûrası, âzası meyanında, iera âmiri olacak bir reis ile muhtelif şubhatı idareye memur âzadan teşekkül etmek üzere bir idare heyeti intihap eder. İera salâhiyeti daimî olan bu heyete aittir.

VEHBİ B. (Karesi) — Müsaade buyururmusunuz izah edeyim? Efendim zannediyorum ki maddenin tavih edilecek noktası yoktur. Bu madde daha ziyade on ikinci maddenin tefsiridir, on ikinci maddede mahallî bir takım vezâif vardır ki o vezâifi ifa etmek üzere, meselâ ziraat meselesini idare etmek üzere mahallinde bir Ziraat vekili olacaktır veyahut ziraat memuru, her ne ise. Şûra âzası meyanından vilâyetin kaç dairesi varsa mahallinde iş görecek kaç şubesi varsa ve kaç vekili olacaksa, bu suretle heyet intihap edecektir. Adedi o dairelere göre olmak üzere... Onlar içlerinden birini iera âmiri intihap edecektir ve iera âmirinin riyaseti altında herkes kendi vazifesini görmekle beraber iera âmiri ile beraber şûradan tevkil edildikleri vezâifi de ifa edeceklerdir. Madde bundan ibarettir.

REİS — Efendim, bu madde hakkında söz isteyenler var mı?

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Arkadaşlar; bu maddede üç esas vardır. Birincisi sarf ve nahve ait, ikincisi ruh ve mânaya ait, üçüncüsü memleketin bir takım tehlikelerden kur-

tarılmakta olduğu böyle bir zamanda gayetle faydalı olmakla beraber son derecede tehlikeli olan böyle bir maddenin en muzır noktalarını göstermek ciheti vardır.

MEMED ŞUKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Hem faydalı, hem de muzır nasıl olur?

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Çok rica ederim Beyler! ben sizi nasıl uyur gibi; halbuki için için gayet uyanık olduğum halde dinliyorsam sizler de sükût ile dinleyiniz. Ehemmiyetsiz olmakla beraber bir Hükümetin, bir milletin, bir Devletin ve bahusus bir Meclisi Âlinin tâbirat ve ıstılahatı tesbit edilmiş olmalıdır. Binaenaleyh burada (âzasından) kelimesini görüyorum. Halbuki (âzalarından) denilmek icabeder. Her ne kadar âza kelimesi cemi ise de bizce müfret olarak kabul edilmiştir. Binaenaleyh yine tekrar ederim. Karşımda Mazhar Müfid Bey bana hatırlatıyor. Nasıl ki İstiklâl madalyaları kanununda âzaları denilmişe, yine o vehile âzaları denilmelidir.

MAZHAR MUFİD B. (Hakkâri) — Hilmi Bey, kavaidi osmaniye muallimi misiniz?

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — (Vilâyet şûrası âzaları meyanından icra âmiri olacak bir reis ile...) olacak, müstakbel sigasıdır. Halbuki kanunlarda her vakit muzari sigası kullanılır. Binaenaleyh (olan) denebilir. Fakat bunun da buraya bir lüzumu yoktur.

Dr. ABİDİN B. (Lâzistan) — Bundan sonra, olacak...

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — «İcra âmiri olan bir reis ile muhtelif şubaları idareye memur âzadan teşekkül etmek üzere...» «Muhtelif şubaları» deniyor. Elbette ve zannetmem ki yeknasak ve aynı esasta şubeler olsun... Binaenaleyh «Muhtelif» kelimesi zaittir.

İdareye memur âza, âli, ulvi olmakla beraber vekiller onun fevkindedir. Burada vekiller sıfatı memurluğu kabul edemez. Binaenaleyh «Şubaları idareye memur» yerine «Şubaları idare eder» dersek mâna daha şümüllü, esaslı ve daha vâsi olur. «Âzadan» denmiş ki onlar âza değildir - heyetin âzası olabilir - lâkin kendilerinin intihap ve ib'as etikleri vekillerdir. Binaenaleyh «Âza» yerine «Vekiller» ıstılahı olmalıdır.

REFİK B. (Konya) — Hem kırtasiyecilikten şikâyet eder, hem de kırtasiyeciliği yapar.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — «Teşekkül etmek üzere» dirde bir istikbal mânası vardır. Halbuki burada da ya muzari veya hal mânası işrap edilmek iktiza etiğinden «Âzadan teşekkül etmek üzere...» yerine «Âzadan mürekkep» demek daha sahîh olur. «Bir idare heyeti...» bunun yerine arkadaşlar köy divanı, nahiye divanı denileceği gibi burada da «Bir vilâyet divanı» unvan ve ıstılahının kullanılmasını teklif ediyorum.

«Bir idare heyeti intihap eder...» deniliyor.

Heyet intihap edilmez arkadaşlar. Heyet teşkil edilir. «Bir idare heyeti...» Daha doğrusu bir «Vilâyet divanı teşkil ederiz...» Son cümle «İcra salâhiyeti daimî olan bu heyete aittir...» Yukarıda icra...

MEMED ŞUKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Sarf dersi okuyalım.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Bu gidişle okutacağım daima. (Handeler). «İcra âmiri ve bunun tahtı riyasetinde icra vekilleri» zikredilmiş olunca zannetmem ki bu cümleye bahusus bu kadar mânidar ve kısa yazılmak lâzımgelen bir kanunda ihtiyaç olabilsin. Binaenaleyh «İcra salâhiyeti ilâh...» katiyen fazladır, tayyedilmelidir. Şu halde madde:

«Vilâyet şûraları, âzaları meyanından icra âmiri olan bir reis ile mahallî Hükümet şubeleri umurunu tedvir ve icra ile muvazzaf vekillerden mürekkep bir vilâyet divanı teşkil eyler.» tarzında tertip ve tanzim edilirse daha hoş olur.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Encümen kabul ederse.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Arkadaşlar; dördüncü madde hakkındaki temsili mahalliden bahsederken ne derece ciddi ve iştiyakperver bir surette o maddeye sarılmış ve hakikaten vazife milliyemizi muvafık, muhalif bir surette ne kadar ifa etmiş isek bu madde de o derece ve ondan daha fazla şiddetli bir surette nazarı dikkatinizi celbetmeğe lâyıktır. Zira arkadaşlar, demin de bir işaretle geçiştirdiğim bu madde bu milletin bir asırlık ve helki bir buçuk asırlık idare temelini değiştirir gibi maalesef bazı tehlikeleri de meydana getirmektedir.

RAGİB B. (Kütahya) — Reis Bey, lütfen Defteri hakani müdürünü çağırtaalım, Hilmi Beye kürsünün tapu tezkeresini versin. Bir çeyrek saati geçti.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — (Makamı Riyasete hitaben) Efendim, istirham ederim. Meclis sükûta dâvet edilsin. Bir vazife vataniyeyi ifa ediyorum ve bu vazife tarihidir.

REİS — Devam ediniz. (Devam sesleri).

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Arkadaşlar! bu madde memleketimizde bir ademi merkeziyet tesis ediyor. Şûradan şûraya... Ademi merkeziyete de yirmi beş, belki otuz senelik bir hasretzedeyim. Allahıma hamdü senalar ederim ki bu dakikada o hasretzedeye ve aynı zamanda o emelime kavuşuyorum. Heyeti Vekileyi, Meclisi Âlinizi ve aynı zamanda milledimî tebrik ederim. Yalnız üssülesas itibarıyla bize elzemiyeti nispetinde dediğim gibi tehlikeli cihetlerine geçiyorum.

Arkadaşlar; aşağıki 15 nei maddede geçen vali ıstılahına geçecek olursak görüyoruz ki vilâyette iki vali var. Birincisi mahallî vali, ikincisi umumî vali.

MEMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarlı Sahib) — On besinci maddeye ait o canım.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Birincisi mahalli vali, ikincisi umumî vali. Atalardan kalan tabirlere göre bilmem arkadaşlar bir posta iki seyh, bir tahta iki padişah oturabilir mi? Canım efendim postların, tahtların mânası ayrıdır denilirse o halde acaba hangisi daha büyük olacak, daha yüksek olacak? Burasının tâyini biraz ehemmiyetlidir. Vali merkezi taarruz vukuunda müdafaa ediyor, mahalli valiyi dinlemiyor, meclisi mahalli ayaklamıyor.

REİS — Hilmi Bey o besinci maddedir.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Buraya taallûku var, istirham ederim (Şiddetli gürültüler). Ben bunu söylemeğe mecburum, hayır burada zikretmeğe memurum ve burada söyliyeyeceğim. (Devam, devam sadaları) On besinci madde on dördüncü maddenin mütemminidir. Söylemeğe mecburum (Devam sesleri).

ATA B. (Niğde) — Hakkıdır, söyliyebilir. Münasebet te vardır.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Meclisi mahallinin bu teminatı üzerine ahaliye de galayan sirayet ediyor. Hayır, bizim mahalli valimizin dediği olacak, hayır meclisi mahallinin dediği olacak, hayır o önde gidecek. Beriki arkada gitmiyecek.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Doğru, esas mesele bu.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Bunun sonu ne olacak? Bunu bilin arkadaşlar, usaklar, haydi isyan bayrağını açın, haydi istiklâl bayrağını açın... İşte neticesi buraya münceer olacak. Arkadaşlar şuradan âkseden bir ses bu âciz arkadaşın eski hasbihallerimizi hatırlattı. İhtimalki Mecliste bana Hilmi, sen evvelki Hilmi değilsin, bunamışsın, kocamışsın, mürteci olmuşsun diyecekler. Hayır arkadaşlar! ihtimalki Alman ulemasından (Blumenbach)ın dediği gibi insan kocadıkça müstebit olur. Fakat yalnız şunu hatırlayınız ki cennetmekân Mitat Paşanın mâruf ve meşhur olmuş olan Şam mektubunu mektep sıralarında okumakla bir ademi merkezîyet tohumunu alan bu arkadaşınız tesadüfatı garibeden olmak üzere nice asırlık ademi merkezîyet merkezi olan İsviçre'ye düştü. Orada bilâmel, bilfiil vâki tettebbüatın neticesi vâsıl olduğum şey, memleketimin üzerine titreyen ruhumla âkibet o neticeye vardım ki ademi merkezîyet; Bizim memleketimize en lâzım ve en nafi, en keskin bir dermandır. Lâkin ve lâkin bunun süveri tatbikiyesinde elbette her memleketin, her mahallin, her halkın temayülâtı ruhiyesi ve onun istidadı tabiiye, snaiye, içtimaiye vesairesi düşünölmek icap eder. Hattâ acaba bilmem ki başka yerlerde bu derece vâsi bir esas oldukça müşevves bir ademi merkezîyete tesadüf edebilir miyiz? Zannetmiyorum arkadaşlar.

MUSTAFA B. (Tokad) — A canım netice nedir? Söyle uğrasma gayri.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Ademi merkezîyet, tevsii mezuniyet buyuruldu. O halde müsaade buyurunuz. Bunun esasını alalım. 93 kanunu esasınının frenklerin (Santralizasyon, Desantralizasyon) tabiri bu tevsii mezuniyet sekinde tercüme edilerek bir istilâh olarak kabul ve resmî olmak üzere ele alınmıştır. Ahiren Araplar bile bunu (Lâ merkezîye ve merkezîye) olarak kabul ettiler. Bizde (Ademi merkezîyet ve merkezîyet) olarak taammün etti. Bu yarı türkceyi tam türkçe yapacak olursak ki zannınca daha doğru olur, daha muvafık olur (Merkezsizleşmek, merkezleşme) Çünkü merkezîsizlik dersek.

MUSTAFA B. (Tokad) — Hiç anlamadık.

HİLMİ B. (Devamla) — Müsaale buyurun anlatayım. (Merkezsizlik) dersem, katiyen merkezînin bulunmadığı icap eder. ((Merkezlik) dersek katiyen istiklâlî şahsiye kadar her şey feda edilmiş, merkeze rabıtai esaretle raptedilmiş demektir. Lâkin (Merkezsizleşme) denilirse istilâh diye teklîf etmiyorum. Onda bir tekâmülü tedrici gibi bir hal vardır. Merkezîsizlik zannedilirse onda bir tekâmülü tedrici hali vardır. Binaenaleyh şimdi...

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarlı Sahib) — İstirham ederim. Hilmi Beyden ne vakia hakkında söylesinler ve ne de tercümei halden bahsetsinler, ne de başka bir şeyden bahsetsinler. Tercümei halinden bahsetmek için kürsüye çıkmamıştır. Kürsüde maddeye ait söylenir. Çünkü memleketin kıymetli vakitlerini geçiriyoruz.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Efendim, evvelimde tercümei halden bahsettiğimi buyuruyorsunuz. Evvelâ bunu kemali şiddetle reddediyorum. Tunali her şeye doygun ve doymuştur. Vesile ile madde bunu söylemekliğime beni icbar ediyor. Fakat dilimiz alışmadığı için (Merkezleşme) diyeceğimize bütün her kesin, Arapların, bizim türkçenin tabirlerini bırakalım, tamamıyla (Ademi merkezîyet) tabirini kullanalım. Ademi merkezîyet arkadaşlar idarei mahalliye demektir. Nasıl idarei temsilden bahsetmişse bu arkadaşımız, şimdi de bu mahalli idarenin ne olduğundan bir nebze bahsetmek isterim. Bu nedir? Mahallinin hukukunu temin etmek, mümkün olabildiği kadar bir takım rabıtalarla merbut olduğu halde onu meşrutiyeti istiklâle mazhar etmektir. Bunu bir kerre kabul ettikten sonra biz acaba dehetli bir merkezîyetle idare edilmekte iken birdenbire bir ademi merkezîyete gidersek tehlike var mıdır? Yok mudur? Arkadaşlar; ben onu öyle bir şeye benzetirim ki: Farzediniz bu elli-lik arkadaş kuru ekmekle geçinirken birdenbire bir kuzu dolması, bir tepsi baklava üzerine bir de acı su getiriyor koyuyorsunuz önüne. Yiyor. Ertesi sabah bir de görsünler ki kendisi

ölüm döşegindedir. Eğer biz meselâ hatırlıyorum. Beyler; Kafkasya'da bilhassa Çerkezistan'da resmen teessüs etmemiş bir (Federasyon) bir Cemahiri müttefika hali vardır. Kabileler hariçten vukubulacak tarruzat üzerine o derece birbirlerine bağlanırlar ki onları düşmanın ezebilmesi âdetâ gayri kabil bir hale gelir. Şimdi Eğer ben Çerkezistan'da bulunsaydım tabii olarak hükümferma olan, fakat gayri resmi bulunan o federasyon halinden istifade ederdim ve doğrudan doğruya orada iki valinin bulunmasına taraftar olurudum. Fakat gariptir. Arada bu fark var beyler. Oranın mahalli valisi minelezzel olan validir. Ora kabilesinin beyi, orasının valisi demektir ve yeni vali giderse oraya katiyen hususi vali olarak gitmiyecek, halbuki biz şimdi evvelâ hususi valiyi yeni olarak çıkarıyoruz. Eski valimiz ise daima merkezden gittiği gibi yine merkezden gidecektir. Efendim, daima bahsolunan bir nokta esasıye vardır ki o da hukuku esasıye itibariyle hak ve vazife kelimeleridir. Efendiler; hak dediniğinizde evvelâ bir söz telâffuz etmiş oluruz. Fakat o sözün mânayı tamamını temin etmek itibariyle...

REİS — Neden bahsediyorsunuz Hilmi Bey?

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — İzah etmeğe mecburum (Gürültüler).

REİS — Maddeye rica ederim.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Binaenaleyh baktan, vazifeden murat edilen şey her ne ise, o temin edilirse refah ve saadet vücuda gelir.

Dr. ABİDİN B. (Lâzistan) — Vallahi kimse dinlemiyor Hilmi Bey.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karabırsarı Sahib) — Geçen gün Hilmi Bey Meclisin bir saatini bilmem kaç liraya mal olduğunu söylüyorlardı. Kendileri şimdi tamamen buna mâruz kaldılar. Bir saattir kürsüyü işgal ediyorlar, hem de saadet haricinde söylüyorlar. Madde hakkında söylemiyorlar.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Ben söyledikçe bilâkis vicdanını inşirah buluyor. Ben vazifemi ifa ediyorum. Şimdi arkadaşlar; bu maddeyi tam on dördüncü madde (Gürültüler) Yalnız bunu kale alınız, burada galatı tabiat var. Ben bunu ona benzetiyorum ki bir kadının karnı şişmiş, zannolanıyor ki gebedir (Gürültüler) Ben vazifemi ifa ediyorum.

REİS — Efendim, söyleme bunu.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Hayır söyleyeceğim efendim. Ben maksadımı izah edeceğim efendim.

SOLDAN BİR MEBUS — Efendim, müsaade buyurun, tabirde biraz gılgat görünüyor. Lütfen biraz daha münasip kelimat ile söylensin.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karabırsarı Sahib) — Rica ederiz, madde dahilinde söyleyiniz.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Efendim madde dahilinde söyleyeceğim. Gebe zan olunan kadın bir hastalığa uğramış. Katiyen ebeveyn

yanılmış, çocuğun ismini koyamıyorlar. (Dinleyen yok sesleri) Efendim valii mahallinin şurada ismi var mı?

SÜLEYMAN SİRRI B. (Yozgad) — Yok.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Efendim bu bir galatı tabii, yahut galatı rüyettir ve benim haklı olduğuma en birinci şahit budur. En-cümen uğraşmış, valiye bir vücut vermediği kast etmiş. Yorulmuş, ismini verememiş, o valiye bir vücut verememiş. Binaenaleyh mevki de verememiş. Valinin ismi, bunun altında gelen maddeye göre valii umumî. Halbuki etle tırnak gibi cisim ile ruh gibi. Katiyetle mevki ezelisini yine işgal etmiş, yine gidiyor ve bu da bir delildir ki Beyler, ben iddiamda haklıyım. Şu halde efendiler ne yapılmalıdır? İki validen biri kaldırılmalıdır. Tek vali lâzımdır. Tek vali olunca Beyler acaba merkezi valiyi mi ipka edelim? yoksa mahalli valiyi mi ipka edelim? (Bu on beşinci maddeye aittir sesleri) (Gürültüler . 15 nei madde 14 neü maddenin mütemminidir ve zaten on beşinci maddenin tayyını teklif edeceğim. (Şiddetli gürültüler).

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karabırsarı Sahib) — 15 nei madde müzakere edilirken tay teklifi verirsin olur biter. Biz 14 neü maddeyi müzakere ediyoruz. Siz 15 nei maddeden bahsediyorsunuz. Sonra bir tay teklifi verirsiniz.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Bana soruyorsunuz arkadaşlar adım ne? Hilmi diyorum. Sesinizi çıkarmayın. Ben 14 neü maddeden bahsederken 15 nei maddeden bahsetmeğe mecburum. 15 nei madde, 14 neü maddenin mütemminidir. İşte geldim 14 neü maddeye. 14 neü maddede vali ismi yok.

RAGİP B. (Kütaha) — Gürültüden anlayamadık. Tekrar ediniz Hilmi Bey (Handeler).

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Efendim bunun çaresi nedir? Mümkün olabildiği kadar mahalli halkın tatmini hukukuna muvafık olabilmek için bir çare düşündüm. Vali veya müfettişi umumî lâakal 2 namzed irae eder. Vilâyet şûrası o namzedlerden birini intihap eder. O namzetler hakkı intihabı temin etmiş olurlar. Fakat efendim.

REİS — On beşinci maddeden bahsetmiyeceğiz efendim.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — On beşinci maddeden bahsetmek lâzımdır. (Gürültüler).

ÖMER LÜTFİ B. (Amasya) — Efendim, istirham ederim, biz dinliyoruz. Bir kısmı dinlemiyor. Üç saatte, dört saatte, üç kişi beş kişi sokiz kişi söz söyleyebilir. Kanunda takyit edilmiştir. Meclisin içinde dört zat dinlese yine sükût lâzımdır. Ben kemali sükûnetle dinliyorum ve kemali hulûsü niyetle dinliyorum, hatibin natıkası benim samiamı mütelezziz ettiği vakit dinlemekliğime mani olanlara güceniyorum. Saat ve dakika ile hatiplerin sözü takyit

edilmez. Okurlarsa o vakit ancak bir çeyrek sürer. Yoksa hatip saatlerce, günlerce, haftalarca söyleyebilir. Hatibin sözü kesilemez. Ben şahsan istifade ediyorum. Meclis her zaman hatibin sözünü kesmemeli.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Yerinde söylemiyor camm.

ÖMER LÜTFİ B. (Amasya) — Yerinde söylenmezse müdahale Riyasete aittir.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Efendim valinin namzet irae ve inha etmesi Devletin istiklâliyle kat'iyen kabili telif değildir. Binaenaleyh yine vali doğrudan doğruya merkezden tayin edilir. Umuru umumiye ile umuru hususiyeyi vilâyatı tedvir ve icra ettirir.

Dr. ABİDİN B. (Lâzistan) — Şimdi de on altıncı maddeye geçti.

TUNALI HİLMİ B. — Diğer bir nokta daha vardır ki biz pek fakir bir millet olduğumuz için iki vali kullanmakla iki maas vermiş oluruz. Binaenaleyh vali bir indirilirse bir maas iktisaden kâr etmiş oluruz. İkinci bir cihet geliyor Beyler! O da Meclisce intihap edilecek Sihhiye, Maarif, Ziraat, Muaveneti içtimaiye ... ilâhiri gibi dairelerin riyasetine geçecek olan vekiller için burada iki noktayı kale almak iktiza ediyor. Birincisi ihtisas ciheti, ikincisi iktisat ciheti, aceba vilâyetin şûrasında hattâ ihtisasa karib derecede âza bulunmazsa o şûra ne yapacak? Şu halde dışardan adam aramaya mühtağ bulunacak. Binaenaleyh maddeyi bu noktâi nazardan da tadil etmemiz icab ediyor. Bunları vilâyet şûrası intihap etmeli, aleltilak heyeti idareyi ve vilâyet divanını teşkil edecek âzayı intihap edecektir dersek; bu işin içinden çıkarız. Fakat Beyler ben korkuyorum vilâyet şûrasında ve vilâyet şûrasıyla rabitadar ve alâkadar olan meselede bir post kavgası meydana çıkacak. Şu halde buna karşı düşündüğüm bir çare var ki o da Meclis intihap eder. Fakat valinin tasdik şarttır veyahut müfettişi umuminin tasdik şarttır. Bu bukadardır.

İktisat cihetince olan noktaya geçiyorum. Efendim bugün İdarei hususiyeyi müdürü var, bir de muhasebeci, bir de turuku umumiye dairesinin bir reisi olabilir, vilâyette turuku hususiyenin de olabilir. Eğer vilâyete terkettiğimiz umuru hususiyeyi tedvir edecek daireler ayrı ayrı olursa bunun en mühim ciheti, malî buhrana karşı olan büsbütün sarılmamız cihetidir ki mahzuru bence aşıkârdır. Şu halde bir kayıt konulmalıdır ki vilâyetteki devairi hususiyeye ve umumiyenin her şubeye ait olanı tek daireden ibarettir. Yalnız o daire umumî ve hususî umura taalluk eden kısımlara ayrılır. Arkadaşlar sözüm burada hitama eriyor. [Elhamdülillâh, allâh razı olsun sesleri] Yalnız müsaade buyurursanız istirham ederim, bir dakika çit olmaksızın bu aciz arkadaşımıza kulak veriniz. Gençlikten sonraki gençler Monteski-

yo'nun (Her millet lâyük olduğu Hükümete müstahaktır) diye söylediği sözü pek hakimane bularak dillerine dolamışlardır. Fakat Benim bin üç yüz senedenberi elimdeki meşalei hidayetden fıskıran bir âyeti celile o gibi hakimane sözlerden daha yüz binlercesini ihtiva etmektedir. Esteizübillâh (İnnallahe lâ yügayyirü ma bikavmin hattâ yügayyirü mâ bienfüsehtüm) Arkadaşlar gürlütü ediyoruz. İstirhamım bile mazharı hürmet olmuyor. Teessüf ederim. Sizler benim tarihi arkadaşlarımsınız. Çünkü bu Meclis te tarihidir. Emin olunuz arkadaşlar eğer bu dakikada bir tarih yazmıyorsak, evet tarihin fihristini yazıyoruz. Evlâd ve ahfad değil, hattâ bizden daha çok sonra yaşayacak olanlar bu kanunu tatbik edipte seyyiatını, mazarratını, felâketini, facialarını görürlerse bize rehmet mi okurlar yoksa lânet mi?

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Efendim mâlûmu âlileridir ki yapılacak kanunların, tabir marufu «Efradımı cami âğyarını mani» olacak ve atiyen sui tefsirat ve tevillâta mahal bırakılmayacak surette vazih ve münekkah olması lâzım gelir. Halbuki mevzuubahis olan on dördüncü maddede bu hassayı gayri haiz bazı cümleler var. Onların tashihini rica edeceğim. Diyoruz ki efendim (Vilâyet meclisi âzası meyanından icra âmiri olacak bir reisile muhtelif şubatı idareye memur bir idare heyeti intihap eder). Bu muhtelif şubatı idareden encümenin maksadının ne olduğunu ben deniz anlayamadım. Zannederim ki maksadı (Umuru mahalliyeyi idareye memurdur) demek istiyorlar. Çünkü muhtelif şubat denince hatra bir şey geliyor. Acaba vilâyet meclisleri, meselâ Defteri hakani memurunun veyahut jandarmanın, polsin vazafine müdahale edecekler mi?

MUSTAFA B. (Tokad) — Tabii...

HAMDİ NAMİK B. (Devamla) — Nasıl tabii? öyle değil. Bendeniz bu cümledeki (Muhtelif şubatın) yerine (Umuru mahalliyeyi idareye memur âzadan bir idare heyeti intihap eder) şeklinde tadilini teklif ederim.

ABDÜLGAPUR Ef. (Karesi) — O on ikinci maddede tasrih edilmiştir.

HAMDİ NAMİK B. (Devamla) — Efendim, doğru. Fakat muhtelif şubat tâbiri gayet umumî ve şümüllü bir tabirdir. Yani vali ile vilâyet Meclisinin salâhiyetlerinde bir çok tearuz vukua gelecektir. Buna mahal kalmamak için madamki, yalnız vezaiî mahalliyeyi vereceğiz Bu meclislere, (Muhtelif şubat) demekten ise (umuru mahalliyeyi idareyi tedvire memurdur) demek daha doğru olur.

Sonra ikincisi efendim; ikinci fıkrasında diyoruz ki, (icra salâhiyeti daimî olan bu heyete aittir). Bundan da encümenin maksadı zannediyorum vilâyet Meclislerinin ittihaz edecekleri mukarreratı icra salâhiyetini haizdir demek

İstiyor. Yoksa vilâyetin bütün icra salâhiyetini hem valiye hem vilâyet meclislerine vermek de-
mek değildir. Çünkü o zaman o vali veya muta-
sarrıfın ne kuvveti kalır? İcra salâhiyetini iki
heyete veyahut iki şahsa vermek demek, kuvvei
Hükümeti ikiye taksim etmek gibi bir şey hâsıl
oluyor. Onun için bu maddeyi de (Vilâyet Mec-
lislerinin mukarraratı icra salâhiyeti; daimî olan
bu heyete aittir) denmelidir. Yani madde şu
şekle giriyor: Vilâyet Meclisi âzası meyanında
icra âmiri olacak zat « muhtelif şubât » yer-
ne umuru mahalliyeyi idareye memur âzadan te-
şekkül etmek üzere bir idare heyeti intihap eder.
İkinci fıkrasının da (Şûra meclisleri mukarrera-
tının icra salâhiyeti daimî olan bu heyete ait-
tir) şeklinde tashihini teklif ediyorum.

ZEKÂİ B. (Adana) — Efendim, bendenizin
bu on dördüncü maddede arzedeceğim nokta;
vilâyet encümeni daimisinin nazarı itibare alın-
mamış olmasıdır. Mâlûmu âliniz şimdiye kadar
bir vilâyet meclisleri bir de liva encümeni da-
imileri vardı. Şimdi bu vilâyet meclisleri kal-
kıyor, yerine vilâyet şûraları ipka ediliyor.
Fakat encümeni daimilerden hiç bahsedilmiyor.
Yani Encümeni mahsus; Encümeni daimî yerine
bu idare heyetini vaz ediyor, (İcra salâhiyeti
de daimî olan bu heyete aittir) fıkrasını ilâve
ediyor. Halbuki, bendenizin zannınca bu ida-
re heyeti encümeni daimî makamına kâim ola-
maz. Encümeni daiminin gördüğü işi göremez
veyahut encümeni daimilere tevdi edilen işi ya-
pamaz. Encümeni daimiden maksat, aynen vilâ-
yet şûrasının göreceği işi gördürmektir. Vi-
lâyet şûrasının mevkiine geçektir. Memleke-
ti temsil eden bir heyeti intihabiye vücade ge-
tirmek ve mahalline hâkim kılmak demektir.
Bununla encümeni daimî, nahiye şûralarının
bütçelerini daimî surette tetkik ve kontrol ede-
cek ve kendi bütçesinden de sene iptidasında
fasıldan fasla, maddeden maddeye nakiller yap-
mak gibi suretlerle bütçelerin sureti sarfını da
temin edecektir. Bu heyet mutlaka bir kontrol
heyeti olmak lâzımdır. Hem icra heyeti, hem
de teftiş ve murakabe heyeti olamaz. Bendeniz-
ce gerçi Meclisi âliniz için bu şekil kabul edil-
diğinden (Büyük Millet Meclisi hem kuvvei teş-
riyyeyi, hem kuvvei icraiyyeyi haizdir) denilmiş.
İhtimal Encümeni mahsus bundan mülhem ola-
rak vilâyetlerde de bunun teşkilini düşünmüş-
tür. ve bu idare heyetleri aynen hem teşriî,
hem icraî kuvvete sahip olsunlar demiş. Lâkin
bir kere on ikinci madde - ki, kabul edilmiştir -
on ikinci maddede mahallerine tevdi edilen ida-
reler tefrik olunmuştur. 3 - 4 - 5 idare vardır.
Maarif, Sıhhiye, Ziraat, İktisat, ve saire.
Bunların müdürleri mahallince intihap edile-
ceğine göre (Muhtelif şubâtı idariyeye men-
sup âza) deniyor. Demek ki, beş yerde icra
memuru olacak, reis ile altı kişinin tahtı ida-

resine tevdi edilmiş oluyor. Oranın idarei ma-
halliyesi buna kâfi değildir. Nasıl ki, Büyük
Millet Meclisi âzasından sülûsanını mezun kı-
larak sülûsünü bir heyeti daimie halinde inikat
ettirmeğe lüzum görmüşsek vilâyet şûraları için
dahi aynı lüzumu hissetmemiz lâzımdır. Vilâ-
yet şûraları âzasını teşkil eden heyeti umumiye-
nin hiç olmazsa humsünü veyahut rubunu en-
cümeni daimî halinde ipka etmeli ve onların içe-
risinden ayrıca bir heyeti idare intihap etmeli-
dir. Heyeti idareye bir de murakabe vazifesini
vermek doğru değildir. Umuru icraiye gerçi
eskidenberi devamı müzakerelerde zebanzettir.
Hukuku siyasiye müzahabelerinde, bir şahsın
icra işi müteaddit eşhasın işidir derlersede artık
o zihniyet değişmiştir. Filhakika encümen bun-
da çok isabet etmiştir. Çünkü bir adama de-
ğil, bir heyete tevdi edilmekle isabet edilmiş
oluyor. Filhakika İcra bir heyete tevdi edil-
melidir. Fakat o heyete ki, icrayı tevdi ettik,
Ona ayrıca diğer murakabe vazifesini de tevdi
etmek ve hâkimiyeti milliyeyi temsil edecek bir
vaziyet vermek muvafık değildir ve kâfi de-
ğildir. Binaenaleyh, bendeniz maddenin (vilâyet
şûrası âzası kendi aralarından muayyen bir
nispet dahilinde encümeni daimiyi intihap eder,
o encümeni daimiden de bir heyeti idare tefrik
olunur) şeklinde tadilini talep edeceğim.

Birde demin Hilmi Bey biraderimizin iliştik-
leri bir nokta ki, (İcra âmiri olacak reis) de-
nildikten sonra aşağıda da (Hükümeti merke-
ziye tarafından icra âmiri olmak üzere tâyin
edilecek validen) bahsediliyor. Hakikaten bu
şayanı dikkat bir meseledir. Gerçi on beşinci
maddenin müzakeresine gelmediysekte ancak
bu maddede; mahalli vali meselesi tabii mevzuu
bahis olduğu için, icra âmiri olacak reis intihabi-
nı kabul ettikten sonra, onu o vilâyetin şûra-
sının reisi ve vilâyetin de reisi olarak tanıdık-
tan sonra, ayrıca Büyük Millet Meclisince de
oraya bir vali gönderilirse o vakit iş bir mu-
razaya girecek ve bir tearuz icatedecektir. Hu-
susiyile ahalimiz için çok şayanı dikkat bir me-
seledir. Hükümet namıyla kime müracaat ede-
ceklerdir? Ortada iki reis vardır. Gerçi naza-
riyeten bu birincisi, yani Meclisçe intihap olu-
nan zat, idarei mahalliyeye ait olan hususata ve
diğeri de merkeze ait olan hususata bakacak ise
denirse de, efradı ahali için bu, çok mezlekai
ekdamdır. Tefrik edemezlerse sonra bunların
arasında salâhiyet dâvaları ve bir çok şeyler şa-
yanı dikkat vaziyet ihdas edebilir. Binaenaleyh,
eğer mutlaka Hükümetçe vilâyetlerin başına
Hükümeti merkeziyeden bir vali göndermek ci-
heti iltizam ediliyorsa ve Heyeti Aliyeniz bu
fikri kabul ediyorsanız bendenizin de fikrim bu-
dur. Valiler; Büyük Millet Meclisi âzası meya-
nından tefrik edilip gönderileceklerle muvafık-
tır zannedirim. Bu takdirde o icra âmiri Büyük

Millet Meclisi âzasından olacak ve Hükümeti merkeziye tarafından gönderilecek zatin icra âmiriyeti ile idarei mahalliyenin icra âmiriyeti ile idarei mahalliyenin icra âmriyeti vazifesini ifa etmiş olur ve illâ bu böyle olmayacaksa o halde mahallinde icra âmiri olarak intihap edilen reis, memleketin valisidir. Hükümeti merkeziyenin mahallinde gördüreceği iş, Hükümete ait işler ki; umumî teklifler, beynelmilel iktisadiyat, askerî ve adli umur, emniyet ve asayiş meseleleridir. Bunlar için Hükümeti merkeziyenin birer mercii bulunur. Avusturya'da cari olan usul budur. Vali birdir. Fakat muhtelif devair vardır. Bunların bazıları devairi hususiyedir, yani devairi mahalliyedir, bazıları da devairi merkeziye şubataştır, meselâ maliye, adliye, askeriyeye gibi ki, onlardan geri bulunur. Her nezarette tek başına, diğer umur, meselâ umuru nafia, umuru sıhhiye, umuru maarif - ki, mahalline aittir - bunların heyeti mecmuası bir encümeni müdiran teşkil eder. Onun da başında mahalline müntahap vali bulunur. Fakat o reis olmakla maliyenin işine müdahale etmek icabetmez. İşte böyledir. Mâruzatın bundan ibarettir.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Hilmi Bey Hocamızın madde hakkında yaptığı tahlilâtı sarfî hakikaten doğrudur, o vehile tadili muvafıktır. Bu zatin ankanaatin söylediği sözlere ben bir hürmeti mahsusa atfediyor ve sözlerinden de kendi şahsım namına hakikaten istifade ediyorum. Cidden maddeleri bütün harflerine kadar tetkik ediyor ve bizi bazı noktalarda ikaz ediyor. Bundan dolayı kendilerini tebrik ederim. Yalnız Hilmi Bey hayalen vâsi düşüncesinden midir, nedir bilmiyorum, pek bait ihtimalâtı da mevzu bahis ediyor. İhtimal bu da farta hissiyatından mütevellit bir meseledir. Meselâ valii mahalli, valii umumî diye iki vali çıkardı. Vakta bunu Zekâi Beyefendi de mevzu bahis buyurdular. Fakat meseleyi Hilmi Bey kadar mütevehlîmane bir tarzda büyültmediler. 93 Kanunu esasının (108) nci maddesinde; vilâyatın usulü idaresi tevsiî mezuniyet ve tefriki vezaif kaidesi üzerine müessesdir deniliyor. Bu tevsiî mezuniyet hakkı bize 93 tarihindenberi vadedilmiş ve kısmen İdarei mahalliyei vilâyat kanunıyla de bu hak temin edilmiştir. Tevsiî mezuniyet, vilâyetin mahalli mntakada umur ve hususatına taallûk ettiği için siyaset mesailinden büsbütün ayrıdır. Encümeni mahsus 93 Kanunu esasisinde mevzu bahis olan tevsiî mezuniyeti fiilen tatbik edebilmek için vilâyata bu hakkı vermek istiyor; yalnız aradan bir hayli zaman geçmiş olmasını da nazarı itibare alarak, halkımızın hakiki ihtiyaçlarına istinat etmek suretiyle kendi bünyemize muvafık şekiller, esaslar gösteriyor ve bu kanun şekil değil esastır. Bu kanuna müteferri tâli kanunlar çıkacaktır ki

bu esasların tarzı tatbikını büsbütün feriyatiyle gösterecektir. Onun için burada fer'a taallûk eden hususatta fazla tevehhüm yapmamalıdır kanaatindeyim.

Valii mahallî tâbir edilen icra âmiri memleketin yalnız tevsiî mezuniyetine müteallik olan mesailiyle iştigal edecektir. Halbuki merkezden gönderilecek veya yeni zihniyete göre Büyük Millet Meclisini temsil edecek olan vali yine bu kanunu mahsus mucibince tefriki ve zaif esasını canlandırarak ve bu esasa göre çalışacaktır. Efendiler! bugün vilâyatta salâhiyeti vâsi belediye reisleri tasavvur buyurunuz. Böyle salâhiyeti vâsi bir belediye reisinin vilâyette mevcudiyetiyle acaba valinin vezaifi arasında bir tearuz hâsıl olur mu? Yeter ki bu tâli kanunlarla valii umuminin ve icra âmirlerinin salâhiyetini adam akıllı tahdit edebilelim. Kanaatime göre efendiler, bu memleketi kurtaracak kanun bu Teşkilât kanunudur. Ben kendi memleketimin, kendi mntakamın hususiatı idariyesine ne için karışmıyayım? Bu hakkı benden nezetmek muvafık mıdır? Memleketin siyasi ve şahsi meselesi müstesna olmak üzere nafiasını, maarifini ve sairesini temin; uzaklarda bulunanlardan ziyade benim hakkımdır. Bu kanun bu hakkı bana vereceği için ben bu kanunu bütün ruhumla istemeliyim. Böyle pek bait ve âdeta tevehhümden ibaret ihtimalâtı hakikat şekline sokupta saatlerce söz söylemek suretiyle bu kanunu ihmal etmek, tehir etmek zannederim ki doğru değildir. Bu kanunu biran evvel çıkarmak suretiyledir ki memleketteki anarşinin önüne geçmiş olacağız. Eğer bu kanunu tehir edersek memleket fiilen idari hakkını alacaktır ve hattâ belki de taşkınlık çıkaracaktır. Binaenaleyh esaslar hakkında düşünmekle beraber herhalde hakikatten uzağa gitmemeli, hayal sahasına, hayal ufuklarına düşmemelidir.

Yalnız efendiler, bendeniz bir şeyi tahdit etmek isterim. Bir kanunun mânasını, o kanunu vazedan kimse daha iyi bilir. Teşkilâtı Esasiye ve idariye kanununu bize getiren Heyeti Vekileyi - affederler - bu kanun ile pek az alâkadar görüyorum. Ne için Heyeti Vekile bu kanunu kemali ehemmiyetle takip etmiyor? Meselâ Heyeti Vekileden Refet Beyefendi Encümeni mahsusta - bendeniz de bulunuyordum - orada kanunun tarzı tatbikatına ait bazı mesail hakkında bize izahat vermişlerdi. Heyeti Vekile namına izahat veren Refet Bey beyanıyla, bu kanunun ferî eihetleri hakkında bize daha esaslı surette kanaatler tevliit edebilmiş idi. Fakat rica ederim; ne için Heyeti Vekile fazla ehemmiyet vermek suretiyle maksatlarını Meclisi Âliye her vakit izhar etmek lütfunda bulunmuyor? Bu kanun da meydanda yetim kalıyor. Binaenaleyh maksatları ne ise, şüphe ve tereddüt edilen noktalar hakkında

daima izahatta bulunmak üzere Heyeti Vekileyi tazyik edelim, gelsin, daima maksatlarını vâzih olmak üzere söylesin. Binaenaleyh Hilmi Beyin yaptığı tahlilât dairesinde madde nin tashihini istemekle beraber, icra âmiri ve valii umumî gibi bir ikilik olmadığımız ilâveten arzeder ve bu maddeden fazla vehme kapılmamalarını Heyeti muhteremeden rica ederim.

VEHİ B. (Karesi) — Encümen namına biraz izahât vereyim. Bendeniz bu meselenin bu kadar mucibi münakaşa olacağını zannetmediğim için izahât vermemiştim. Bizim memleketimizde ne vakit ademi merkezîyetten bahsedilirse tuhaf bir zihniyet, sinirleniyor ve ona ait ufak bir münakaşaya tahammül edemiyorduk. Bu zihniyetin feci netayicindendir ki memleketimizin üçte ikisi elimizden çıkmıştır. Arnavutluk'ta da mahallî ufak bir idare tesis etmediği halk istememiştir. Fakat isteyenler de olmuştur. Buna karşı olanca asabiyetimizle kalktık, fakat âkibetini gördük. Arabistan'da bunun feci manzarasının elyevm şahidiyiz. Allah başka suretle feci manzaralar göstermesin. (Âmin sadaları).

Bu elimizdeki Teşkilâtı Esasiye kanunu biddefeat arzettiğim veçhile bir kanun değildir efendiler. Yalnız bu kanun istikametler verecektir ve bu istikametler çoğumuzun malûmudur ki elyevm mevcut istikametlerdir, katiyen başka bir şey değildir. Bu, ademi merkezîyet değil, tevsiî mezuniyetin dar dairelerinden biridir. Bir Zencinin adını (Mercan) koymak gibidir. Adına muhtariyet demişsin, fakat verdiği hak meydandadır. Binaenaleyh burada tevehhüm edilecek bir nokta ve Hilmi Beyin tepine tepine söylediği şeylerden hiç birine mahal yoktur. Cümlelerin malûmudur ki elyevm vilâyette encümenler vardır, vilâyet meclisleri vardır, bunların mahallî salâhiyetleri vardır. O salâhiyetlerin müsmir olmadığı hakkında her gün burada şikâyetler cereyan ediyor ve hepimiz, mektepler kapalı, yollarımız yapılmıyor, sokaklarımız tanzim edilmiyor, evkafımız, ormanlarımız mahvoldu diye her gün burada bir mesele münasebetiyle bundan bahsediyoruz ve burada haftalarca çalışıldı, buna bir çare bulunamadı. Bunun çarei halli, mahallî heyetlerinin, halkın mahallî terakkiyatta sahibi rey olması, müstakilen sahibi rey olması, yani kendi mekteplerini evvelce nasıl yapıyorlarsa, bu idarei umumiyet vilâyet kanunu çıkmaksızın nasıl hepimiz o mekteplerde okumuşsanız, yine o mektepleri meydana getirmekten ibarettir ve yine bunu tanzim etmektir. O vakit o işler kısmen hamiyetli zevatin elinde cereyan ediyordu ve komisyon vaziyetinde idi. Bugün onu tanzim ederek doğrudan doğruya intihapla ve halkın ihtiya-

cına muvafık bir surette tanzim ediyoruz. Çünkü bu esas böyle olunca ve bunu da böyle kabul edince... Kabul ettik... On ikinci madde ve on dördüncü maddedeki şekillerin katiyen düşüncecek noktası kalmamıştır. 14 ncu maddeden iki vali çıkardılar, bendeniz hayret ediyorum. İki vali nereden geldi? Elyevm encümenler mevcuttur ve onlar idareî umur ediyorlar. Yalnız onların idare ettikleri işlerde valilerin birer reyî vardır ve o rey dolayısıyla ekseriya mahallî işlerinde muvaffak olamadıklarından o reyî kaldırıyoruz. Kendi işlerini kendilerine bırakıyoruz. Nasıl ki belediye işleri elyevm kendilerine mevdudur. Hiç bir zaman halkın ne merci itibariyle, ne salâhiyet itibariyle tereddüdünü mucip olmaz. Halk belediye meselelerinden dolayı kime müracaat edeceğim diye düşünmez ve böylece; siz kanunlar tevdi edince, maarif işi için, iptidai mektebi için vaktiyle nasılsa; valiye ve mutasarrıfa müracaat etmeyip maarif komisyonuna müracaat ediyordu, şimdi de doğrudan doğruya encümenlere müracaat edecek. Bu meyanda mahallinde idarei umumiyeye veya idarei hususiye memurları bulunursa ne olacak ve meselâ yollar için, nafianın turuku umumiyeden bulunan yolları için turuku hususiye ne yapacak? Şimdi zaten turuku umumiyeye memurları yoktur. Bütçe buraya geldiği zaman göreceksiniz ki bir çok mühendis ve kondoktorların maaşatı mahallinden veriliyor. Bazı mahallerde hiç umumî memur yoktur. Bunları tanzim edecek, tenşik edecek kanunu mahsusudur. Bu madde değildir. Hamdi Bey biraderimiz kanun vâzih ve sarîh olmalı dediler. Bendeniz zannediyorum ki burada vuzuhtan âri bir şey yok. (İcra salâhiyeti daimî olan bir heyete aittir) mânasını çıkarmağa zannedirim hiç bir karine yoktur. Bilâkis (idarei mahalliyenin salâhiyeti daimî olan bu heyete aittir) demek, şimdi mevcut olan esasa muhalif olarak (İcra salâhiyeti bu heyete aittir) demek, bütün vilâyetin icra salâhiyetini nefsinde toplamak için değildir. Zekâî Bey biraderimiz bu heyetten maada bir de şimdiki encümeni daimilerin idamesini teklif ediyorlar. Encümeni daimiler bugünkü ne bu heyetin salâhiyetini haiz idiler, ne de başka bir kuvvet ve kudretleri vardı. Yalnız Meclisi umumilere niyabeten ve valilerin riyaseti tahtındaki heyette âza olarak bulunuyorlar. İcraî salâhiyet doğrudan doğruya encümene ait değildir, doğrudan doğruya valinin elindedir. Encümeni daimî olarak Büyük Millet Meclisini takliden mahallinde de böyle bir encümen bırakmağa zannediyorum ki yeni teşkil ettiğimiz vilâyetlerde bütçeler müsaat değildir ve bunun için ayrıca lüzum da yoktur. Nasıl ki, burada hepimizde aynı icra ve teşri salâhiyeti varsa, onlar da mahallî mesâilde ki salâhiyetlerini de aynen istimal edebileceklerdir. Binaenaleyh bendeniz bilhassa rica edi-

yorum ki, Köy kanunu Heyeti Vekileden gelmek üzeredir, bu esasat burada tesbit edilmedikce ne köy kanunu müzakere edilebilir, ne de idarei mahalliye vilâyet kanunu müzakere edilir. ve o kanunlar, gelmedikçe memleket böyle keşme-keş içinde sürünüp gidecektir.

REİS — Söz istiyen arkadaşlar Tahsin Bey, Âbidin Bey, Suat Bey, Mesut Bey, iki de kifa-yet tavriri vardır. Onları okuyacağız:

Riyaseti Celileye

14 nûi madde hakkında cereyan eden müza-kere kâfidir. Maddenin reye vazını teklif eylerim.

22 kânunuevvel 1336

Karahisarî sahip
Mehmet Şükrü

REİS — Müzakerenin kifayetini kabul eden-ler ellerini kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü. Maddeyi tadil hakkındaki tavrileri okuyacağız: (Amasya mebusu Ömer Lûtfi Beyin tavriri okundu).

MADDE 14. — Vilâyet şûrası âzası meya-nından icra âmiri olacak bir idare heyeti intihap eder. İşbu heyetin kendi arasından veya hariç-ten intihap edeceği reis, Hükümeti merkeziyeye badettasdik hem heyetin reisi ve hem de vilâ-yetin valisi olur.

Riyaseti Celileye

On dördüncü maddenin balâdaki tarzda tadi-lini ve on beşinci maddenin tayyını teklif ede-rim.

22 kânunuevvel 1336

Amasya mebusu
Ömer Lûtfi

Riyaseti Celileye

14 nûi maddedeki (İcra âmiri) tabirinin (İcra Vekili) tarzında tadilini teklif eylerim.

22 kânunuevvel 1336

Biga mebusu
Mehmet

Riyaseti Celileye

On dördüncü maddenin berveği âti üzere ta-dilini teklif eylerim.

1 kânunuevvel 1336

Karahisarî şarki
Mesut

Vilâyet şûrası âzası her içtima mebdinden iki ay sonra vilâyet şûrasına ait bütün hukuk ve salâhiyeti haiz olmak ve gelecek içtima devresine kadar hali içtimada bulunmak üzere vilâyetin ihtiya eylediği kazalar adedine müsavi âzayı reyi hafî ile tefrik eder.

Riyaseti Celileye

On dördüncü maddenin; (Vilâyet şûrası âzası meyanından icra âmiri olacak bir reis ile umuru

mahalliye idareye memur âzadan teşekkül et-mek üzere bir idare heyeti intihap eder. Vilâyet Meclisleri mukarreratını icra salâhiyeti, daimi olan bu heyete aittir) şeklinde tadilini teklif ederim.

20 kânunuevvel 1336

Izmit mebusu
Hamdi

Riyaseti Celileye

On dördüncü maddenin berveğiâti tadilini teklif eylerim. «Vilâyet şûrası âzası meyanından bir encümeni daimî intihap ve tefrik eyler. Encü-meni daimî de idarei mahalliyeye ait şubata memur âzadan mürekkep bir idare heyetini inti-hap eder. Encümeni daiminin reisi, devairi merke-ziyeye merbut şubata müdiranının da icra âmiri olan validir. Vali Büyük Millet Meclisi âzası meyanından Meclisin vekili ve mümessili olmak üzere Büyük Millet Meclisince intihap ve tayin olunur.»

Adana
Zekâi

REİS — Efendim, tavrileri birer birer reye vazedeceğim.

ÖMER LÜTFİ B. (Amasya) — Müsaade bu-yurur musunuz? Tavririm hakkında izahat ve-reyim.

REİS — Müzakerenin kifayetine karar ve-rildi.

ÖMER LÜTFİ B. (Amasya) — Tadil tavrir-leri hakiında tavriri sahibi isterse izahat vere-bilir.

REİS — Buyurun.

ÖMER LÜTFİ B. (Amasya) — Efendim, Arkadaşlardan bazı beyler hariçten misaller getirdiler. Faraza Avusturya'dan misaller ge-tirdiler. Avusturya bizim şimdiki memleketi-mizle kabili mukayese değildir. Eğer bazı harp-ten evvel veya Balkan harbinden evvelki mem-leketimiz olsaydı, Avusturya usulünü tatbik edelim derdim. Avusturya'da Macaristan kiral-lığı, Hırvatistan kiralığı, Transilvanya kiralığı vardır. Bunların hepsinin kralı ve Avusturya'nın bir imparatoru vardı. O zaman onları kıralsız şekilde idare edebilmek için meclisi ve sairesi vardı. Bizim şimdi memleketimiz de ay-rımız gayrımız kalmamıştır. İçimizden Arna-vutluk ayrıldı, Arabistanın idaresini kendi âra-sına bıraktık. Yekpare bir memleket kaldı. Bu-ralarda idarei mahalliyeleleri temin etmek için bazı şeyler vermek istiyoruz. Bendeniz buna tamamiyle taraftarım. Fakat vereceğimiz şeyle-rin bir dağılıma şeklini almasından korkuyorum. Bilmem tevehhüm addedilir, bilmem hüsnü su-retle telakki edilir. Onun için bütün hutabayı kıramı dinledim, kendi düşüncemi de ilâve et-tim, ikisi ortası bir şey yaptım. Bu da millet kendi Meclisini kendisi intihap eder. Bu Meclis

kendi arasından mütehasıs, yoksa hariçten bir adamı kendisine reis intihap eder. Bu reisin intihabı Hükümeti merkeziyece, yani Meclisi âlinizce tasdik edildikten sonra buraya karşı vali, oraya karşı âmir olur. Bir defa o intihap olunan reis oradaki meclis tarafından intihap olunduğu için ahali intihap hakkını kullanmamıştır. Aynı zamanda Hükümeti merkeziye, vazifesini tasdik ettiği için buranın mümessili olur. Eğer bir mahalli heyeti reisi bir de vali koyacak olursak efendiler tabii bu şahıslar kendi kendilerine çalışamaz. Büroları, adamları vardır, mektupcuları vardır, uzun masraflara kapu açarız zannededrim. Teklifi âcizanam bundan ibarettir.

VEHBİ B. (Karesi) — Müsaade buyurun, birşey soracağım, validen sarfınazar ediyor musunuz, yani Büyük Millet Meclisi vali göndermeyecek midir?

ÖMER LÜTFİ B. (Amasya) — Ahalinin intihap ettiği mütehasıs bir zatın memuriyetini merkez tasdik edecek.

VEHBİ B. (Karesi) — Yani başka vali gitmeyecek.

ÖMER LÜTFİ B. (Amasya) — Hayır vali gitmeyecek.

VEHBİ B. (Karesi) — Encümen kabul eder.

Dr. SUAT B. (Kastamonu) — Bu maddeye dair söyleyebilir miyiz?

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı sahip) — Müsaade buyurun usulü müzakere hakkında söyleyeceğim (Gürültüler).

REİS — Ömer Lütfi Beyin tavrini reye koyuyorum, kabul ediyor musunuz? Kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edildi.

Şimdi diğer tavriler okunacak (Hacet kalmadı sesleri).

(Biga mebusu Mehmet Beyin tavriri tekrar okundu).

REİS — Nazarı itibare alanlar ellerini kaldırsın. Nazarı itibare alınmadı.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, Ömer Lütfi Beyin tavriri kabul edildikten sonra buna hacet kalmıyor.

REİS — (İera Vekili) tarzında ibareyi kabul buyuranlar (Red, red sesleri). Kabul olunmadı.

Zekâi Beyin tavriri okunacak.

ZEKÂİ B. (Adana) — Bendeniz teklifimden sarfınazar ettim. Tavririmi geri alıyorum.

(Hamdi Namık Beyin tavriri tekrar okundu)

REİS — Tavriri nazarı mütalâaya alanlar lütfen ellerini kaldırsın... Nazarı mütalâaya alınmadı.

(Tunalı Hilmi Beyin tavriri okundu)

B. M. Meclisi Riyaseti elilesine

MADDE 14. — (Vilâyet şûrası), âzaları meyanından vilâyetin hususi umurunu tedvir ve icra ile muvazzaf vekillerden mürekkep bir (Vilâyet divanı) teşkil eyler. Mezkûr vekiller,

şubelerinin umuriyle bir esasta olan Devlet umurunu dahi deruhde ve rüyet ederler, Divan reisi Büyük Millet Meclisince mansup (Vali) dir.

Bolu

Tunalı Hilmi

VEHBİ B. (Karesi) — Ömer Lütfi Beyin tavriri kabul edildikten sonra bu ona mümasıldır. Onu da encümene havale buyurun.

REİS — Encümene havale ediyoruz. (Erzurum mebusu Nusrat Efendinin tavriri okundu)

Riyaseti celileye

14 nci maddede (Vilâyet şûraları âzası meyanında icra âmiri) ibaresiyle (İera salâhiyeti) tabiri arasında sarıh bir tearuz vardır. Binaenaleyh bu iki cümleden birinin tayy ve yalnız birisiyle iktifa olunmasını teklif eylem.

22 Kânunuevvel 1336

Erzurum

Memet Nusrat

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarısahip) Encümen kabul eder.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — O da nazarı dikkate alınsın.

REİS — Efendim tavriri reye koyuyorum. Vehbi Bey encümene istiyor musunuz?

VEHBİ B. (Karesi) — Bu bir kelime tashihinden ibarettir. On dördüncü madde encümene gitti. İkisini beraber yeniden tetkik ettikten sonra Heyeti celileye arzederiz. Şimdi on altıncı madde hakkında bir tashih teklif ediyorum. (Kaza idari ve inzibatî bir cüzüdüdür. Yalnız kendisine merbut nevahinin bütçelerini tetkik ve müşterek mesaili rüyet etmek üzere nevahi heyetleri meyanından müntehap bir heyeti vardır. Kaza heyeti umumiyesi bir kaymakama, idarei mahalliyesi müntehap bir heyete mevdudur) fakat Beyefendiler bu encümene giden maddede bu kaza idaresini tashih etmek lâzım gelecektir. On altıncı maddeyi de tensip buyurursanız encümene alalım. Bu on altıncı maddenin de, 14, 15 nci maddelerin de şimdiki şekle nazaran encümene gitmesi lâzımdır (Muvafık muvafık sesleri).

REİS — Efendim on dördüncü madde müzakere neticesi encümene gitti. Şimdi on beşinci ile on altıncı maddenin de encümene gitmesi lâzım geliyor. Mazbata muharriri Beyefendinin teklifini kabul ediyor musunuz? (Kabul kabul sadaları) kabul edildi.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Usulü müzakere hakkında söz istedim, hakkımdır, zati âliniz de verecektiniz. Şimdi efendim on yedinci madde hakkında bazı maruzatım var. İki kelime söyleyeceğim.

REİS — Beş dakika teneffüs.

(3,15 sonra celse tatil edildi)

İKİNCİ CELSE

Açılma saati : 3,30 sonra

REİS — Reisi sani vekili Vehbi Ef. Hazretleri

KATİP : Feyyaz Ali B. (Yozgad)

REİS — Efendim celseyi açıyoruz.
TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Usulü müzakereye dair söz istiyorum efendim.

3. — SUALLER

1. — *Konya mebusu Kâzım Hüsnü Beyin, tirenlerin işletilmesine dair Nafia vekâletinden suali.*

REİS — Müsaade buyurun Konya mebusu Kâzım Hüsnü Beyin bir sual tavrı vardır ki, işletme müdürü haftada bir defa Konya'ya tiren işletmek üzere yazmış olduğu halde Nafia vekâletinden üç aydır cevap alamamış, bunun sebebi soruyor. Nafia vekâletine havale ediyoruz. (Muvafık sesleri)

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarısahip) — Buna dair bir de istizah tavrı vardı.

REİS — Efendim usulü müzakere hakkında Hilmi Bey söz söyleyecek. Buyurun.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Burası şimdi ki nahiye kısmı...

SÜLEYMAN SİRİ B. (Yozgad) — Usulü müzakere hakkında söyleyecektiniz.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Beyhude yere yorulmanızı rica ederim Beyim. Ve zannedirim nizamnamei dahiliyi ben de az çok bilirim. Efendim nahiyeye ait bu kısmın son yirmi ikinci maddesinin birinci madde olarak yani on yedinci madde olarak müzakere edilmesi lâzımdır.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarısahip) — 17 nci madde müzakere edilmiyor. Usulü müzakere hakkında söyleyecektiniz.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Usulü müzakere hakkında söylüyorum. İşte istediğiniz kadar çalışınız. Emin olunuz ki mağlup olamayacağım. Çünkü bu 22 nci madde nahiyenin ne olduğunu tarif ediyor. Binaenaleyh birinci olarak müzakere edilmelidir ve aynı zamanda 17 nci madde bu maddenin mütemmimi oluyor. Binaenaleyh bunu teklif ediyorum.

Dr. SUAD B. (Kastamonu) — Efendim müstaceliyet kararının refi hakkında tavrım var. Onu uyutmayınız.

REİS — Efendim şimdi müsaade buyurunuz. 14, 15, 16 nci maddeler encüme gitti, şimdi söz 17 nci maddededir dinleyiniz. Mazbata mu-

harriri bu madde hakkında söz söyleyecek. (Madde okunsun sesleri).

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — 17 nci madde sonra olacaktır. Bu hususta bendenizin teklifim var. Heyeti aliyyenin reyine müracaat ediniz.

REİS — Hilmi Beyin teklifi veçhile 17 nci madde yerine 22 nci maddenin müzakere edilmesini kabul ediyor musunuz? (Red sesleri). Kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmedi. Efendim 17 nci madde okunacak:

MADDE 17. — Nahiyeye, hususi hayatında muhtariyeti haiz bir manevi şahsiyettir.

VEHİ B. (Karesi) — Efendim bu kanunun ruhu 17 nci maddedir denilmelidir. Şimdiye kadar bizde cüzü tam idari olarak vilâyetler bile kabul edilmemiştir. Şimdi biz nahiyeleri cüzü tam idari olarak kabul ediyoruz. Nahiyeye diye, 22 nci maddede görüleceği veçhile, 17 nci madde nahiyenin mahiyeti neden ibaret olduğunu, 22 nci madde de nahiyenin nasıl teşekkül edebileceğini gösterir. Nahiyeye nedir? (Hususi hayatında bir manevi şahsiyettir.) Asıl nahiyenin tarifi 17 nci maddedir. Fakat bugünkü şekli idarenin zihniyetlerimizde bıraktığı iz neticesi olarak nahiyeye denince mevcut nahiyeler hatıra geliyor ve bir çok arkadaşlarımız da bu noktada tereddüde düşüyor. Nahiyeye denince hatıra gelecek ilk şekil, bugünkü elimizdeki mevât mucibince, köydür. Bir köy bir nahiyedir. Fakat şimdiki nahiyeler hatıra geldiği için ve öyle zan olunduğu için zan olunur ki bu kadar masrafı bir köy nasıl verebilir? bu değildir efendiler. Bugünkü köylerdeki muhtar ve ihtiyar heyetlerinin salâhiyetlerini tevsi etmek, kendi işlerinde kendilerini alâkadar etmekten ibarettir. Köyün inzibatı, köyün sokaklarının tanzimi ve tertibi; köyde nümune tarlası yapılması, köyde ufak bir teavün sandığı meydana girilmesi, köylerdeki ufak tefek ihtilâfatın halledilmesi bu heyete tevdi edilecektir. Şayet şimdi de mevcut olduğu gibi yirmi hane bir tarafta, on hane bir tarafta, araları yarımşar saat, birer çeyrek mahalle halinde veyahut Divan tabir edilen şekilde köyler varsa bunların bir kaç bir yere getirilerek nahiyeye halini alacaktır. Binaenaleyh nahiyeye denince ilk hatıra gelecek şey, bizim şimdiki köylerin tanziminden ibarettir. Bununla ümit ediyorum.

rum ki memlekette yapılan yolsuzlukların hepsi kalkacaktır. Köyler kendi aralarındaki yolsuzluklarını terbiye etmeğe müsait bir şekle girince, köyler kendi köyünün idaresini tâyine muktedir olunca köylülerin ahvali refah kesbedecektir ve bir çok yolsuzluklar mezalim ika edenler artık bundan sonra yer bulamayacaktır. Binaenaleyh nahije kelimesini bu suretle telâkki etmenizi ve nahiyeyi de bildiğimiz nahiyeler gibi değil, şimdiki köyler gibi olduğunu ve o suretle mütalâa buyurulmasını rica ederim.

HASAN SİDDİK B. (Van) — Şimdiki nahiyeler kalkıyor mu?

VEHBI B. (Devamla) — Efendim, gelecek kanunda nahiyeler ibkâ ediliyor. Bir gün nahije ünvanını veriyoruz. Yani kanunda nahiyelere verilmesi lâzım gelen salâhiyeti de köy heyetlerine memleketimizin ihtiyaç ve kudreti derecesinde vereceğiz. Onun fevkindeki salâhiyetleri vilâyet meclisine bırakacağız. O aralıkta kaza meclisleri bulunacaktır ki bunlar bir cüzü tam değildir. Onların hususi mâneviyeti şahsiyesi yoktur. Yalnız köy bütçelerini, bir vilâyet lâkal üç, dört yüz köy olacağına göre, tetkik edemeyeceği için bunu yine kazalarda müntehap heyetlere bırakacağız. Fakat o müntehap heyetlerin fazla vazifesi yoktur. Yalnız köylülerin bütçelerini tanzim ve onlara rehberlik etmektir ve müşterek iki köy arasındaki, üç köy arasındaki yolları yapmak, bataklıkları kurutmak için aralarında tavassut etmekten ibaret kalacaktır. Şu halde şahsiyeti mâneviyeyi doğrudan doğruya bizzat haiz olanlar köyler ve vilâyetlerdir. Bu maddede zannediyorum ki şimdiye kadar bütün memaliki mütemeddinede, hattâ bizde yapılmış olan nahiyelerin hepsinde esaslı olarak kabul edilmiyen bir şekildedir. Hattâ belki idare ile tevaggülü olan arkadaşlarımız bilirler ki vaktiyle köylerimiz için iki kanun, iki nizamname negredilmiştir. Birinde bu salâhiyet, bu tabir yoksa da bunlar tamamıyla köylülere verilmiştir ve bazı mahallerde tatbik edilerek âsarı nafiası görülmüştür. Hattâ biz bugün kanunen köylülere bu salâhiyeti vermediğimiz halde ufak tefek nizalarını, gürültülerini ve köy işlerini Hükûmete götürmedikleri zaman aralarında daha iyi idare ederler. Ne zaman köyde bir nifak hâsıl olursa o vakit Hükûmete giderler ve mütemadiyen uğraşır. Onun için ümit ediyoruz ki bu suretle köylerin ahvali tanzim edilecek ve köylerdeki inzibatsızlığı köylülerin kendi kuvvetleriyle kaldırmış olacağız.

REİS — Efendim, on yedinci madde hakkında söz istiyen var mı? Buyurun Şükrü Bey söz sizindir.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — 17 nci madde hakikaten Vehbi Bey biraderimizin buyurduğu vehile bu kanunun ruhunu teşkil ediyor. Malûmu âlinizdir ki milletin

sinesinden doğan bu meclis, birinci maddeyi kemali hararetle - bilâ müzakere diyeceğim - lehinde, aleyhinde söz söylemelen kabul etti. Birinci madde şu idi. (Hâkimiyet bilâ kaydüşart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını hizzat ve bilfiil idare etmesine müstennittir.) İşte bunun kuvvei teyidiyesi bu on yedinci maddedir. Hattâ cüzü tam idari olan nahije meclislerinin kendi muhitinde tamamen haiz muhtariyet ve tamamen idareye vâziüyet olabilmesi için on yedinci maddeyi, birinci maddeyi teyit için kabul etmekteyiz zaruridir. Bütün halkın ruhundan doğan ve halka hâkimiyetini bahşetmek istiyen bu Meclisi âlinin bu maddeyi böyle kemali hararet ve alkışla kabul etmesini rica ederim. Uzatılmıyacağım sözümlü.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Alkışla kabul edilmesi lâzım yelen madde son derece nakıs olmakla beraber esas itibariyle hakikaten millete pek çok müjdeler veriyor. Arkadaşlar; vali meselesinde olduğu gibi nahije meselesinde de memleketi tuz gibi dağıtmağa uğraşyoruz demektir. (Bravo sesleri) Her köy bir nahije, eğer Fransız mukallitliği yapacak işek yapalım. Memleketin tabayii; halkça, araziye her hangi noktai nazardan olursa olsun, acaba buna müsait midir? Acaba nerede şimendiferimiz var? Acaba nerede yol var? Acaba ne kadar keçi yollarımız var? Bunları öğrenmek isterim. (Yapıyoruz sesleri) Arkadaşlar; mevcut teşkilât meyanında benim tulu köylülerimin ulu köyleri vardır. Bunlara istediğimiz kadar salâhiyet veriniz. Nitekim bu âciz verdi. Bir muhtar, köy divanı beş yüz kuruşa kadar ceza verebilir. Köy divanı bir kimseyi falan falan cürümden dolayı yirmi dört saat mahkûm edebilir.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — O esası kabul edersek o olabilir.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Ne kadar daire küçülürse o kadar büyük salâhiyet veriniz, korkmayınız. Bahusus bu millet; arkadaşlarımız! bu millet türklük itibariyle asrardanberi minelevvel demokrattıktan ruhunu almış ve islâmiyetin inzimamıyla bütün diğer anasırı muhtelif etrafına toplanarak bu dünyada demokrattığı, müsavati tesis etmiş bir millettir. Bundan hiç korkmayınız. Yalnız arkadaşlarımız asrardanberi bu milletin hukuku şahsiyesi, hukuku milliyesi, hukuku umumiyesi istipdadın, kahrın altında zebun oldu, inledi, bitti, arkadaşlar; bunun hukuki dairesi büfyüdükçe emin olunuz kendi tarafından idare edilemez. İdare edilebilir, lâkin zaman ister. Ezelden Cenabı hakkın bize bahşettiği mezayanın yeniden tecelli edebilmesi için, yeniden beslenmesi için gıda lâzımdır. Elbette zaman lâzımdır. Binaenaleyh her köyün bir nahije olmasını mem-

leketin şeref ve haysiyeti ve selâmeti namına şiddetle reddediyorum. Şu halde bir nahiye ne olmalıdır arkadaşlar? Bu zavallı dört maddeden ibaret Nahiye kanununu İstanbul'da Dahiliye nezaretinin bir çok memurları tanzim ettiler. Nihayet Meclisi mebusana geldi, orada tetkik edildi, bu âciz o kanunu aldı, okudu, maalesef orada köyün adı bile yoktur. O köy ki memleketin temelidir. O köy ki bu milletin temelidir. Nasıl olur küseyi nisyana atılır? Halbuki nahiye tabiri gayet mühim olduktan mâada bir takım vezâiften vesairenden bahs olunmuş. Katiyen salâhiyetten bahs olunmuş denilemez. Keza burada da, hattâ bura Dahiliye vekâletinde tanzim edilen lâyhada da bu cihete katiyen meyledilemiyor. Yalnız köy deniliyor. Yalnız arkadaşlar nahiye ha! evet gerek bu kanunda ve gerek İstanbul'un kanununda zaten minelkadim bizdeki zihniyet nüfus meselesidir. Nahiye dendi mi şu kadar köyden, şu kadar nüfustan ibaret bir köy hâtıra gelir. Öylelere nahiye denilir. Bence temsili mahalli ve idareî mahallide olduğu gibi aranılacak olan yerdir, vüsati arazidir. Ben köylü, ben jandarma, ben nahiye müdürü veya falan memur merkezden hududa kadar kaç saatte gidip gelebileceğim, onu bilmeliyim. Nazarı dikkate alınması lâzımgelen nokta esasîye budur. (Bravo sesleri).

Şu halde bir daire teşkil edeceğiz. Bu daire dahilinde acaba ne kadar nüfus vardır, acaba ne kadar çok iş var? Binaenaleyh ne kadar memur bulunmalıdır. İşte bu işlerin kesretine ve nüfusun kiletine göre nahiye müdirinin yanına beş kâtip yerine bir kâtip veririm, beş jandarma vereceğim yerde yirmi beş jandarma veririm veyahut üç jandarma yerine kırk beş... Şu halde nahiyeyi tarif edelim arkadaşlar. Nahiye : Mefruz kutru asgari üç, âzami altı saat olan bir dairedir.

Şimdi asgari üç, âzami altı deyince mutlaka asgarisi üç, âzamisî altı olmaz. Çünkü dağ var, tepe var, mânia var, rabita vardır. Böyle bir köyün nahiye addedilmesi lâzımgelir. Mefruz bir dairedir. Hattâ isterseniz zabıt ceridesine bir hatıra olmak üzere o da geçsin. Nahiyeler ırnak, göl, deniz kenarında mustatıl şeklinde olmalıdır. Binaenaleyh dahile doğru ancak üç saat ayrılabilir. Köy deniz kenarında bulunduğu için daima merkeze gelecek olan bir köylü üç saatte gelmeli. Üç saatte işini bitirmeli, üç saatte de avdet etmelidir.

MEMED ŞÜKRÜ B. (Karabırsarı Sahib) — Hilmi Beyden bir şey sual edeceğim müsaadenizle. Demin beyanatınızda «Köyler nahiye merkezi olmaz. Bunu reddediyorum» dediniz. Bu, tenakuzdur. Nasıl oluyor? Bir taraftan köylü diyor, diğer taraftan köylünün lehine

yapılacak nahiye teşkilâtının aleyhinde bulunuyorsunuz.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Bu kadar değil mi? Âlâ efendim! cevap vereyim. Köyüme istiklâl derecesinde salâhiyet veriyorum, köyümü komşu köylere raptediyorum, o komşu köyler nahiye merkezine raptolunuyor. O nahiyeler de kendilerine mahsus olan umur ile iştigal ediyorlar. Bundan daha büyük ne salâhiyet olur? Halbuki beylerin usulünce, beylerin esasınca zavallı ben köylü, yalnız başıma kendi yağım ile kavrulacağım, uğraşacağım, dertleşeceğim, iş göreceğim, öbür taraftaki köylü tembel, çalışmıyor, âsâyise dikkat etmiyor, bana merbut değil ki cebren, kahren yahut dostlukça iş gördürebileyim. İşte cevabımız efendim. (Bravo sesleri). Hattâ âcizin o Köy kanununda; nahiyeler de birbirine merbutturlar, köyler âsâyis dolayısıyla birbirlerine zincirlemedirler ve bütün Türkiye'nin köyleri zincirleme olmak şartıyla birbirine merbuttur ve köy ittihadı ve köy (federasyonu) buradan doğacaktır.

HÜSEYİN HÜSNÜ Ef. (İsparta) — Köylüleri kim idare edecek?

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Kendileri REİS — Maddeye dair söyleyiniz.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim, tek-rar ediyorum; meselenin ruhunu teşkil eden nüfus meselesi değildir. Vüsati arazi meselesidir. Şu halde mefruz nahiye dahilinde, mefruz kutru asgari üç, âzami beş saat olmalıdır arkadaşlar.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Sivri) — Hendese mi okuyoruz?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Yirmi ikinci maddeden söyle.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Ben hepsini tevhit ettim. Ankara şehrini bir nahiye diye ayırma, Ankara'ya bir saat mesafede bulunan köyler ona merbutturlar, mebus gönderirler, orada da koskoca Ankara şehrinin kendi teferruatı, eczası olmak üzere işlerini muntazaman görürler. Teklifim bundan ibarettir azizlerim.

EMİN B. (Eskişehir) — Bendeniz köylü olduğum için zannederim rüfekayi kiram içinde benden başka köylü olan yoktur. (Hepimiz köylüyüz sesleri). Şimdi bu hakkı yeni vermiyoruz. Eski hakkını biz bunun gashbetmişiz, bunu otuz sene evvel gashbetmişler, şimdi onlar otuz senelik mağsup alacaklarını istirdat ediyorlar. Çünkü eskiden derebeylik vardı. Bunlar kanunen mukayyet değildi. Heyeti ihtiyariye namıyla bir şahıs yoktu. Her köyde derebeyi namıyla bir ağa vardı. O ağanın kendi başına bir salâhiyeti vardı. O salâhiyet onlardan alındıktan sonra ve heyeti ihtiyariye yapıldıktan sonra onlara bu şekli idare verildiğinden dolayı bu tezepzübü idare husule

gelmiştir. Biz şimdi derebeylik istemiyoruz. Kanunen buna heyeti ihtiyariye diyelim veya nahiyeye müdürü diyelim, bunlara kanuni bir salâhiyet vereceğiz. Bendeniz Hilmi Beyin âmalını, efalline makis bulamıyorum. Çünkü bir taraftan köylüye salâhiyet vermek istiyor, diğer taraftan da meydanda olan alâmeti, yani nahiyeye teşkilâtını kabul etmiyor.

Hepiniz bilirsiniz ki nahiyeye teşkilâtından zerre kadar istifade yok. Ancak nahiyeye müdürleriyle oradaki jandarma memurunun maaşını vermekten başka bir iş yoktur. Halk işi olduğu zaman bilâ sebep köyden nahiyeye gelir ve oradan merkezi kazaya gider. Malûmu âlileridir ki nahiyelerde salâhiyet yoktur. Elyevm biliyorum ki Eskişehir'de bazı köyler vardır, kanunsuz olarak hırsızlara sopa atarlar, yollarını, su arklarını, bentlerini temizlemeğe gitmeyenleri tedip etmek fiilini icra ederler. Hükümetin haricinde halk kendi kendini idarede mukayyettir. Binaenaleyh bu kanunun aleyhinde söz söylemek, yani memlekette eskisi gibi tezepzübü idare ve kırtasiyecilik devam etsin demektir. İş yapmamaklık devam etsin demektir. İstirhamm, aynen, bilâ itiraz bunu kabul etmenizi rica ederim.

SIRRI B. (İzmit) — Bendeniz teşkilât hakkında maruzatta bulunmıyacağım. Yalnız elimizde bulunan maddede izah etmek istediğimiz kelimeler içinde bir cümle vardır ki pek ziyade şâyânı dikkattir. (Nahiyeye) kelimesi... Biz bunu fransızcası olan (Komün) kelimesinden tercüme etmek istiyoruz. Halbuki bu kelime (Komün) ün müradifi değildir. Kurânıkerimde bunun tamamı tamamına mânasını tefsir ve tefhim eden (Karye) kelimesi kullanılmıştır. Öyle zannederim ki Dahiliye vekâleti de tanzim etmekte olduğu livayihî kanuniyede bu ciheti nazarı dikkate alarak tashihâtı lâzime icra etmektedir. Şimdi biz zühulen bu kelimeyi aynen bu maddede kabul edecek olursak bilâhare bize getirilecek Nevahi kanuniyle tenakuz teşkil edecektir. Binaenaleyh bunu nazarı dikkati âlinize vaz ediyorum. Arzu buyursanız Dahiliye vekilinin huzurunda bu kelime müzakere edilsin.

BİR MEBUS B. — Ne diyeceğiz?

SIRRI B. (İzmit) — Karye diyeceğiz.

ZEKÂİ B. (Adana) — Efendim, bendeniz de Sırrı Beyin sözlerini teyit için kürsüye çıktım. Buradaki nahiyeye tâbiri fransızca (Komün) mânasına muadil olarak alınmış, halbuki nahiyeye mânası itibariyle köşe, taraf demektir. (Komün) ise (Cemaat) demektir. Avrupa Devletlerinin kanununda cemaatler kanunu vardır. Hakikî mukabili cemaat kanunu, cemaat teşkilâtıdır. Hattâ bizim eski idare teşkilâtımızda mahalle cemaati tâbiri vardır. Hakikî mukabili cemaat kelimesidir. O suretle de izah edilir. Nahiyenin nasıl teşekkülü icabede-

ceği, yani nahiyenin bir köyden mi, bir kaç köyden mi teşekkülü lâzımgelceği, bizim ahvalimizin icabatı ne olduğu 22 nci maddenin müzakeresinde tâyin edilir. Filhakika bendeniz de Tunalı Hilmi Bey biraderimizin dedikleri gibi bu maddenin 22 nci maddeden başlamak suretiyle müzakereyi o suretle idame etmek reyinde idim. Nahiyenin tarifi asıl 22 nci maddededir. Şimdi nahiyeyi tarif etmeden, nahiyeye vereceğimiz şahsiyeti, nahiyenin hukukunu, vezaifini müzakere ediyoruz ki nahiyeye bizce henüz malûm değildir. Bir çok karyelerden mi veyahut bir kaç karyeden mi ibarettir? Yoksa bizim icabatımız nedir?

Efendim, deniliyor ki nahiyeye bir neticeci ictimaiyedir. Binaenaleyh köyler nasıl teşekkül etmiş ise ve neticeci zaruriye nasıl tecelli etmiş ise karşımızda nahiyeye odur. Beş haneli köy de nahiyedir ve bunu ilmi ve kitabi olarak gösteriyorlar. Fakat hakikati hayatiye ve hakikati ilmiye odur ki : beş haneden bir cemaat, kabiliyeti hayatiyeyi haiz bir nüve, bir esas ve bir cüzü tam idarî tesis edilemez. Fransızlar böyle yapmış. Evet Fransa'da Paris şehri bir nahiyeye olduğu halde dört haneli bir köy de nahiyedir. Onlar ta eski zamanlardanberi, 17 nci asırdanberi tevarüs ettikleri bir âdeti bozamyorlar. Fakat bugün Fransızların hukukşinasları, başta Reiscumhurları (Pol de Şanel) olduğu halde, tamamen bu teşkilâtın aleyhindedirler.

Binaenaleyh herhalde cüzütamı idarinin kabiliyeti hayatiyeyi haiz ve yaşayabilmek için iktiza eden vesaitte malik bir muhit olması lâzımdır. Bu muhit otuz haneli, yirmi haneli köyler olamaz. İmkânı yoktur. Eğer olması icabetse idi şimdiye kadar olurdu. Pekâlâ köylülerimizin heyeti idaresi, heyeti ihtiyariyesi vardır, her şeyi vardır. Fakat hakikat halde hiç bir şey yoktur. Biz cemaat teşkilâtı ve nahiyeye teşkilâtı velhasıl her şeyi kasdediyoruz. Köyü temizlemek, sularını getirmek, bendlerini yapmak, ahvali srbhiyesini tetkik etmek velhasıl bütün icabatı medeniyeyi muvafık surette temin etmek lâzımgelcektir. Bunu yirmi haneden ibaret olan bir köy ahali nasıl temin edebilir? Çocuklarını görürsünüz, hepsinin karnı şişmiş dalaktan; suları yoktur, kuyuları yoktur. hayvanları içer bir taraftan; kendileri içer bir taraftan, apdesaneleri yoktur, hiç bir şeyleri yoktur. Tekmil bunların teşkilâtı lâzımdır. Şu lâzım, bu lâzım, hepsi lâzımdır. Bunu tafsile hacet yok. Yirmi haneli köy bunu yapamaz, imkânı yoktur. Bulgaristan şöyle yapmışta böyle yapmış. değil efendiler! Bu meselenin izahatını yirmi ikinci maddeye geldiği zaman ariz ve âmik bendeniz tafsil edeceğim.

EMİN B. (Eskişehir) — Efendim, iki yüz elli hane ile takyit edilebilir.

MALİYE VEKİLİ FERİT B. — Efendim, meselenin ciheti maliyesi yok. Devletin teşkilâtına esas olduğu için bendeniz iki kelime ile fikrimi izah edeceğim. Evvelâ nahiye tâbiri hakkında Zekâî Beyefendinin buyurdukları, Sırrı Beyefendinin mütalâalarının aynıdır. Malûmu âliniz bizde nahiye tabirini aldığımız zaman bu bir nahiye değildir. Bu nahiye komün veya cemaat mânasına murat edilen şey değil, gayri tam bir şeydir. Bizdeki nahiyeler, bu günkü nahiye dediğimiz şey, nahiye olacak değildir. O gayri tam bir müradiftir. O ya kaza olur veya hut kazacak olur. Bunu bir tarafa bırakalım, nahiye meselesi ile karıştırmayalım. Nahiye tâbiri ile bu kanunun murat etmek istediği mesele (Komün) dedikleri cemaat heyetidir. Bunu bizim tabirimiz, bizim istilâhımız belediye olarak tâbir etmiştir.

Belediye dediğimiz yok mu efendim? Vakıtle büyük babalarımızın kavanin suretiyle koydukları şey, işte bizdeki mâruf şekil, (Belediye), bizdeki komünün gayri tam, gayri mükemmel, ahalimizin ihtiyacat ve istidadına göre salâhiyeti nakıs olan belediyelerimiz yok mu?... İşte asıl komün, Avrupanın kabul ettiği komünün mânası budur. Bu belediyenin yanında bir de köylerimiz vardır. O köylerimiz belediyenin bu günkü gördüğü vazifeyi ifa edecek derecede nüfusu haiz olmadığından o da köy olarak kalmıştır. Binaenaleyh, Zekâî Beyefendinin buyurdukları gibi hayatı içtimaiyiz ve umumiyemize tabiki umur ile nahiye tercümesi yanlıştır. Bunun yanlış tercümesini göz önünden atıp bakacak olursak bizde ıslâh ve ikmalî lâzım olan mesele, belediye ve köy meselesidir. Belediyelere biz şimdi itiraz ediyoruz. Zaten bizim âdetimizdir. tutarız bir teşkilât yaparız, o teşkilât hadi zatinde gayet iyidir, fakat biz pek fena pek kabiliyetsiz adamlarız ki, onu tatbik edemeyiz, edemeyince deriz ki; Allah belâsını versin bu belediyenin Belediyede değildir bu kusur, kusur onları yapamayanlardadır.

VEHİ B. (Karesi) — Umumiyetle bütün millet böyle midir?

MALİYE VEKİLİ FERİT B. (Devamlı) — Hayır efendim, istağfûrullâh.. Teşkilâtı idariyeden bahsediyorum.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Yani idare edenler kabiliyetsiz olan demek istiyor.

SİRRİ B. (İzmit) — Tasrih edildi.

MALİYE VEKİLİ FERİT B. (İstanbul) — Yük bizim üzerimizde idi. Evet efendim. Şimdi Beyefendiler, bu tarzda şey olmıyalım. İşlerimizin hakikatini görelim. O belediyeler ki, meselâ Operatör Emin Bey Bursa belediyesinin halini anlatmıştı. bir zaman, hatırlarsınız. Şimdi şekil ve vaziyet budur. Yani belediye ve köylerdir. Şimdi ise ister belediye diyelim, ister nahiye diyelim, ister cemaat diyelim, ne dersek

diyelim, bunu ileride tetkik edip hakikat ve maslahata muvafık bir isim vermeliyiz. Şimdi teşkilâta gelince; o teşkilât da hakikaten en mühim bir meseledir. Hepimizin maksudu birdir.

MEMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahip) — Amma rivayet muhtelif.

SİRRİ B. (İzmit) — Hepimiz istiyoruz ki, ahali en yakın bir surette kendi vezaifi içtimaiyesini, cemaat vezaifini ifa etsin. Hepimiz bir şekil verelim, bir kanun yapalım diyoruz, Tunalı Hilmi Beyin ifadatında birçok mühim şeyler vardır. Meselâ (Komün) diyorlar. Hakikaten komün dediği âdetâ bir bal peteği gibi birbirine mülâsık ve aralarında ancak beş altı saat mesafe bulunan köyleri bir takım teşkilâtlarla birbirine raptetmektir. Burada esas şu olacaktır ki; nahiye müdürü veyahut (Komün mer) i olan adam, herhangi bir cürüm veya bir şey olduğu zaman yayan gidecek, görecek ve akşam eve dönecek. Teşkilâtın esası budur. Şimdi bu tarzda nahiye komün teşkilâtı yapan devletlerde bu vâsidir. Fransa'da bugün 86 bin tane komün vardır. Bizim aramızın vüsati, işgal edilen arazinin aksamını da çıkardığımız halde, Fransa'nın bir buğuk mislidir. Demek ki, hakikaten bir komün teşkilâtı yapmak isterseniz 120 bin ilâ 150 bin komün olmak lâzımgelir.... Bu kabili tatbik midir? Kabili iera midir? İnşallah memleektimizde 70 - 80 milyon nüfusla sâkin bulunduğu zaman bunun tatbiki lâzım ve zaruridir. Olmadığı takdirde yapılacak şekil nedir? Her hangi mahalde cemiyet tezayüt eder, orada kuvvetli bir belediye teşekkül eder, bir heyeti içtimaiye olur. Onun teşkilâtı esasiye ve müsterekkesi de mevcut olursa oralarda teşkilât ve tatbikat yapmak lâzımgelir... Belediye teşkilâtını - ki babalarımız kurmuştur - Onun şekli, ıslâh edilen bir şekli mükemmelidir. Yalnız süknalarından ibaret değil, etrafında görebileceği dağlara kadar, tarlasını, bilmem nesini ihtiva edecek bir şekildir. Fakat bizim memleketimizde teşkilât itibariyle dört haneli köylerimiz vardır. Sonra birbirine mesafesi bir gün imtîdat eden vasi arazi vardır ki, orada köy bile yoktur. İşte asıl program Heyeti Aliyenize takdim edildiği vakitte projede kabul ettiğimiz vehile kaza teşkilâtının muhafazası lüzumu bundan inbias etmiştir. Eğer bir birine mülâsık bütün belediyelerimiz olsaydı memleketimizde, o zaman kaza teşkilâtını kaldırır ve refedebilirsiniz, fakat bunun imkânı yoktur.

Dr. SUAT B. (Kastamonu) — Müsaade buyurur musunuz? bir şey arzedeceğim. Gerek zati âliniz ve gerek diğer arkadaşlar yirmi ikinci maddede dair beyanı mütalâa ediyorsunuz. Zannedirim mesele on yedinci maddededir. Ona dair beyanı mütalâa ediniz.

SİRRI B. (Devamla) — Şimdi efendim, mesele şuradadır. İki mesele mevzuubahis. Birisi nahiye ismi, bu nahiye ismini iktibas dolayısıyla kabul eder miyiz, etmez miyiz? Kabul etmek bile hiç bir şey yoktur, edilebilir. Bendenizce belediye denilse, eski tâbir olmak üzere, bu daha doğru olur. Fakat şuna dikkat etmeliyiz ki, bu tarzda yapacağımız teşkilâtı biz bir kademeli, bir şekilli yapamayız. Bir kere mükemmel şehirlerimiz vardır ve o şehrin yapacağı gayet vâsi salâhiyetleri, hizmetleri olacaktır. Onlarda kabul edeceğimiz şekil başka olacaktır. Bir de küçük köylerimiz vardır. O köylerin vezaifi müşterekesi hakkında yapacağımız kanunlar başka olacaktır ve olmalıdır. Bendenizin kanaatince bu iki esas dahilinde yekdiğerine hizmet itibarıyla birbirinden az kademeli iki şekil kabul edecek olursak ve sonra kabul buyuracağımız herhangi bir isimle tevsim edecek olursak daha muvafık olur. Heyeti Aliyenizin, âzayı kiramınızın içerisinde bu işlere ve bu hususta ihtilâfı efkâra malik olanlar yoktur. Mesele yalnız bundan ibarettir.

REİS — Mustafa efendi buyurun.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Süird) — Bendeniz de bu nahiye tâbirinin kariyeye tebdilini rica edeceğim. (Komün) demek, Fransızca bir kelimedir, (Müşterek) demektir. Ben onu anlamam. Fransanın usulü burada kabili tatbik değil. Yalnız Beyefendinin buyurdıkları gibi köylerin 4 - 5 - 10 değil, bizde öyle köyler vardır ki kasabalardan daha mamurdur. Şimdi bazı köylerde heyeti idare, heyeti ihtiyariye bu tarzda tavzif edilecek olursa, böyle bir kariye, diğer bir tabirle, nahiye şekline, komün şekline ifrağ edilecek olursa, gerek asayiş ve gerek islahat noktai nazarından daha evlâdır. Amma bazı köyler vardır ki, buyurdıkları gibi, dört hane, beş hanedir. Onlar da diğer büyük köylere ilhak suretiyle yapılır. faraza köylerde bir haddi asgari kabul ederiz. yüz hane olursa onu komün kabul ederiz. Yüzden aşağı olursa onu kabul etmeyiz. Binaenaleyh bu maddenin bu şekle tebdil ve iferağ edilmesini teklif ederim.

(Müzakere kâfi sesleri).

VEHBİ B. (Karesi) — Müsaadenizle söylüyorum efendim. Maalesef mesele yine karıştı. Nahiyenin nasıl teşekkül edeceğine dair olan yirmi ikinci madde üzerine mübahase cereyan etti. Hiç kimse on yedinci maddenin aleyhinde beyanı mütalâa etmedi. Binaenaleyh o madde üzerinde durmağa zannederim ki, hacet yoktur. Sonra dört beş hane meselenini yirmi ikinci madde halletmiştir. Bir veya bir kaç köy... Bunu da gelecek Köy kanunu halledecektir. Amma isterseniz ismini nahiye koyun, isterseniz kariye koyun mesele, verilecek salâhiyet meselesidir. On yedinri madde «Nahiye hususi hayatında muhtariyeti haiz midir değil midir?» bu

ciheti tasrih etmeli. Bu şahsiyetin ismini ister köy deyin, kaza deyin, belediye deyin, oymak deyin... Maksat o şahsiyeti kabul etmektir.

BİR MEBUS B. — Köy şûrası diyelim.

NÜSRET Ef. (Erzurum) — Nahiye kelimesinin eski mânası bucaktır. Türklerin eski anelerinde bucaklar, ocaklardan teşekkül eder. Nahiyenin (Bucak) tabirine tebdilini teklif ederim.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Bucak değil, ocaktır. Divanı lûgatı türkte, Mahmud Kaggari'de aynen ocak kelimesi münderiçtir, bu suretle ispat ederim.

REİS — Hilmi Bey daha söze doymadın mı?

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Söz söylemeye âşık değilim ki...

REİS — Söz istiyen rüfekayı kiramdan Rifat Bey var, üç, dört tane de kifayet takriri vardır. (Bu madde mühimdir konuşalım sesleri). Eğer kabul etmezseniz tekrar müzakereye başlarız.

Riyaseti Celileye

Müzakerenin kifayetinin rey'e vazını teklif ederim.

Kütahya
Ragıp

REİS — Âbidin Beyin de aynı mealde bir takriri vardır. Müzakereyi kâfi görenler el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür.

Maddenin tadili hakkında takrirler vardır, onları okuyacağız.

B. M. M. Riyasetine

MADDE 17. — Nahiye; mefruz kutru asgari üç ve âzami altı saatlik budunde manevi şahsiyeti ve muhtariyeti haiz idarî bir dairesidir.

Bolu	Ayıntab	Eskişehir
Tunali Hilmi	Kılıç Ali	Eyyüp Sabri
Cebelibereket	Diyarbakir	Saruhan
Ihsan	Hacı Şükrü	Avni
	Ertuğlar	
	Ahmet Hamdi	

Riyaseti Celileye

On yedinci maddenin nihayetindeki (Muhtariyeti haiz bir mânevi şahsiyettir). fıkrasının (Muhtariyeti haiz şahsiyeti mâneviyedir) şekline ifrağını teklif eylerim.

22 kânunuevvel 1336

Yozgad
Süleyman Sırrı

Riyaseti Celileye

Madde 17 nin (Nahiye muayyen hududa sahip hususi hayatında da şahsiyeti mâneviyeyi haizdir) suretinde tadilini teklif eylerim.

20 kânunuevvel 1336

Karahisarî şarki
Mesud

Makamı Riyasete

On yedinci maddede (Nahiye) yerine (Bucak) tâbirinin vaznı teklif eylerim.

Erzurum
Mehmet Nüsret

Riyaseti Celileye

On yedinci maddedeki (Nahiye) tabiri yerine (Cemaat) kelimesinin vaznı teklif eylerim.

Adana
Zekâi

Riyaseti Celileye

Nahiye kelimesinin mânası anlaşılacak ve hataya sebebiyet verilmiş olmamak için keyfiyetin Dahiliye vekili Beyin müvâcihelerinde müzakeresini teklif ederim.

İzmit
Sırrı

Riyaseti Celileye

On yedinci maddenin: (Nahiye hususi hayatında kuvvel idariyeyi haiz bir mânevî şahsiyettir) tarzında tadilini teklif ederim.

22 kânunusani 1936
Amasya mebusu
Ömer Lûtfi

Riyaseti Celileye

(Nahiye) tâbirinin (Belediye ve kariye) suretinde tadilini teklif eyleriz.

Batum Lâzistan
Ali Rıza Esat

Riyaseti Celileye

Nahiye kelimesinin (Bucak) kelimesine tahvilini teklif ederim.

22 kânunuevvel 1936
Bursa
Operatör Emin

Riyaseti Celileye

(Vilâyet, liva, kaza, nahiye) tabirleri yerine (Oymak, bucak, oba) ve emsali tabirlerin vaznı teklif ederim.

22 kânunuevvel 1936
Saruhan mebusu
Avni

B. M. M. Riyaseti Celilesine

Eski Türk - Mongol hukuku tarihinde nahiye mukabili olmak üzere Budun kelimesi istimal edilmiştir. Muvafık görüldüğü takdirde bu tabirin kabulünü teklif ederiz.

Karesi Karesi
Abdülğaffur H. Basri

REİS — Efendim, müsaade buyurunuz takrirleri birer, birer reye koyuyorum. Dinliyelim.

HÜSREV B. (Trabzon) — Bu takrirler isim üzerine ve ilmi bir şey olduğundan heyeti umu-

miyesini encümeneye gönderirseniz daha iyi olur. Encümen onları tetkik eder.

VEHBİ B. (Karesi) — Encümen bunları zaten nazarı dikkate almıştır efendim. Bunun hakkında uzun uzadıya görüştük. Bu nahiye teklifi Hükümetin teklifidir. Etrafiyle müzakere edildi. Encümen de bunlarda karar kıldı. Eğer Heyeti Celile başka birşey kabul ederse Encümen noktai nazarını söyler.

REİS — Takrirleri birer birer reye koyuyorum. Sırrı Beyin teklifini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul olunmadı.

Hilmi Beyin ve rüfekasının teklifini kabul edenler el kaldırsın. Kabul olunmadı.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Eğer bu memleket tuz gibi dağılmazsa Allahın büyüklüğüne dua edeceğim.

REİS — Saruhan mebusu Avni Beyin takririni kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

Amasya mebusu Ömer Lûtfi Beyin takririni kabul edenler lütfen el kaldırsın.

VEHBİ B. (Karesi) — Zaten aynı mânayı muhtevindir ve encümen de bunu kabul etmiştir.

REİS — Kabul edilmedi.

Batum mebusu Ali Rıza Efendi ile Esat Beyin takririni kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmedi.

Adana mebusu Zekâi Beyin takririni kabul edenler lütfen el kaldırsın.

ZEKÂİ B. (Adana) — Maddeyi tadil etmek meselesi mevzuubahs oluyor. Bazı arkadaşlar (Bucak) ve saire diyorlar. Malûmu âlileri bu tabirler arazinin taksimatı üzerinedir. Biz arazi taksim etmiyoruz. Memleketin içtimaiyatını nazarı itibare almayarak, ahaliyi dereceatı idareye taksim ediyoruz. Binaenaleyh bu tabir muvafık olmaz zannederim. Arazi taksimine dair olan tabir... Evet bazı arkadaşlar (Belediye) ve (Köy) dediler. Olsa, olsa bir (Köy) veyahut (Cemaat) tabiri kalıyor. (Nahiye) yerine (Köy) dersek, nahiyelerin bir kaç köyden terekkep edeceğine nazaran, köy tabirini ifade etmez. Çünkü bazı nahiyeler olacaktır ki; bir kaç köyden teşekkül edecektir. Binaenaleyh ötedenberi söylediğim gibi (Cemaat) tabirinin kabulünü teklif ediyorum.

REİS — Zekâi Beyin takririni kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmedi.

Riyaseti Celileye

Nahiye memurlarının maas almaktan maada hiç bir istifadeleri görülmemiş olduğundan nahiyelerin lağvını arz ve beyan eylerim.

Van mebusu
Hasan Sıddık

REİS — Bu takriri kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

Yozgad mebusu Süleyman Sırrı Beyin takririni kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmedi.

Riyaseti Celileye

Nahiye kelimesi ötedenberi müstamel ve memus bir kelimedir Hükümetin teklifi ve encümenin kabulü veçhile nahiye kelimesinin aynen ipkasını teklif eylerim.

Bitlis
Hüseyin Hüsnü

REİS — Bu takriri kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmedi.

Riyaseti Celileye

On yedinci madde mucibince Türkiyede altmış bin Hükümet teessüs ediyor bu Hükümetleri kontrol etmek için yüz bin adam, köy heyetlerini muhafaza için üç yüz bin nefer kuvvei muhafaza

lâzımdır. Türkiye'yi bu suretle tevsi eden kanunun memnuniyetle telakkisi tabii olmakla madde'nin aynen kabulünü teklif eylerim.

Tokad
Rifat

REİS — Bu takriri kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmedi.

Şimdi on yedinci maddeyi reyinize arz ediyorum.

(On yedinci madde tekrar okundu).

REİS — Maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. On yedinci madde aynen kabul edilmiştir.

Yarın aynı saatte on sekizinci maddeyi müzakere etmek üzere celseyi tatil ediyorum.